

Marios šiapūs
ir anapūs

Vietovardžių metai' 2019
Kupiškis

TEN, KUR TYVULIUOJA MARIŲ VANDENYS...

2019 m. gegužės 15 d. prie Kupiškio marių vyko Kupiškio rajono mokinių dailės ir technologijų raiškos pleneras – sudėtinė Kupiškio kultūros centro organizuojamo, Vietovardžių metams skirto jaunimo kūrybos forumo „Marios šiapus ir anapus“ dalis. Vienas iš projekto tikslų – motyvuoti jaunus žmones įdėmiau patyrinti savo gyvenamos aplinkos kraštovaizdį, kūrybiškai jį interpretuoti dailės, technologijų, literatūros darbuose. Kadangi šiemet minime ir Kupiškio marių užtvėnkimo 35-metį, ypatingą dėmesį plenero metu teikėme senosios lietuvių pasaulėžiūros vandens dievybių pažinimui, vandens svarbos suvokimui lietuvių tautosakoje bei mituose. Prieš išvykstant prie marių, plenero dalyviai išklausė projekto vadovės Vilijos Morkūnaitės paskaitą apie žmonijos vaizduotės sukurtas mitines vandenų pabaisas bei senovės baltų pagrindines vandens dievybes. Kiti projekto dalyviai turėjo galimybę pasiklausti Lietuvių tautosakos ir literatūros instituto mokslininkės Bronės Stundžienės paskaitos „Vandens semantinės prasmės lietuvių tautosakoje“. Nuvykę prie marių, mokiniai pasklido būreliais ar pavieniui ir įniko lieti ant popieriaus savo vaizduotės tvarinius. Dalis mokinių įtvirtino technologijų įgūdžius, ausdami kilimėlius iš žolynų ar senoviniu būdu pindami tinklus. Birželio 1 d. projekto „Marios šiapus ir anapus“ pagrindinio renginio metu, plenero metu mokinių sukurti darbai buvo eksponuojami šventės erdvėje. Įkvėpimo jaunesni dailininkai sėmėsi ir iš mokinių sukurtų pasakų, sakmių bei legendų apie Kupiškio marias.

Šiame albume pristatome dalį jaunimo sukurtų darbų.

Plenere dalyvavo virš 100 mokinių iš įvairių rajono mokyklų. Projekto organizatoriai nuoširdžiai dėkoja mokytojams: **Rimai Kalinkienei**, **Ritai Laskauskienei**, **Rimgailei Laskauskaitei** (Kupiškio meno mokykla, kūrybinių darbų tema: „Gelmių paslaptys“), **Lenai Zinienei** (Kupiškio Lauryno Stuokos – Gucevičiaus gimnazija, P. Matulionio progimnazija, kūrybinių darbų tema: „Spalvotos Kupiškio marių paslaptys“), **Audronei Užtupienei** (Alizavos pagrindinė mokykla, kūrybinių darbų tema: „Piešimas muilo burbulais“), **Silvijai Stukienei** (Noriūnų J. Černiaus pagrindinė mokykla, kūrybinių darbų tema: „Paslaptingi Lėvens pasakojimai“), **Gitanai Vaičiutei**, **Evaldui Bagdonavičiui** (Kupiškio Lauryno Stuokos – Gucevičiaus gimnazija, kūrybinių darbų temas: „Floristinio kilimėlio audimas“, „Žvejybinio tinklo rišimas“), **Linai Riaubienei** (Kupiškio P. Matulionio progimnazija, Skapiškio pagrindinė mokykla, kūrybinių darbų tema: „Spalvotos Kupiškio marių paslaptys“), **Svetlanai Bernotienei** (Salamiesčio pagrindinės mokyklos skyrius Antašavos MDC, kūrybinių darbų tema: „Monotipija“), **Linai Stanislovaitytei-Bukauskienei** (kūrybinių darbų tema: „Piešiniai ant senų laikraščių puslapių“), lietuvių kalbos ir literatūros mokytojoms: **Jolantai Kireilytei**, **Zitai Navarskaitei** ir **Mildai Kalvelienei**.

Projekto organizatorius: Kupiškio rajono savivaldybės kultūros centras

Pagrindinis projekto partneris: Kupiškio r. turizmo ir verslo informacijos centras, partneriai: Biržų r. turizmo centras, Rokiškio visuomenės sveikatos biuras, Kauno m. savivaldybė, Kupiškio etnografijos muziejus, Kupiškio viešoji biblioteka, Kupiškio Jaunimo centras, Kupiškio kūno kultūros ir sporto centras, VŠĮ „FITzona“ ir kiti. Projektą iš dalies finansuoja: Lietuvos kultūros taryba.

Projekto vadovė Vilija Morkūnaitė

KUPIŠKIO MARIOS IR LAUMIŲ KILIMAI

Anuomet, kai dar undinės mokėjo skraidyti ir milžiniški šešiagalviai slibinai vietoj ugnies liežuvių spjaudėsi ledo varvekliais, kai iš dangaus snigdavo ne snaigėmis, o baltais lelijų žiedais, Kupiškio miestas per visą horizontą stovėjo ištiestas. Ten gyvenę žmonės buvo paprasti ūkininkai, amatininkai ir žemdirbiai – sėjai prasidėjus kibdavo į darbus, nenurimdavo jų kruopščios rankos ir šienapjūtės linksmybėse. Javų laukus lietaus vanduo girdydavo, o ežerų, upių ir kitų vandens platybių kupiškėnai vengė. Protėvių buvo skelbta: kas prie vandens gelmės prisiartinsias, to dūšėlė su bangomis į tamsybių pasaulį nuplauksianti. Todėl gerbė žmonės vandenį labiau nei karščiausią ugnį ar tyriausią saulės spindulį, gėrė tik lietaus vandenį ir atsargiai net ir mažiausią balą apeidavo su baime, kad tik koja į ją neįslystų.

Tekėjo tokia upė per keletą atokių sodybų, vanduo jos buvo mėlynas it dangaus žydrynė, nepermatomas, gilus ir rausvų lelijų žiedais nusėtas. Tos lelijos net ir šalčiausią žiemužės dieną žydėdavo. Paslaptingosios upės papėdėje driekėsi tamsūs miškai, kuriuose gyveno raganos ir senos laumės. Apleistose sodybose jos vogtus žemiečių turtus slėpdavo ir saugodavo. Naktimis žmonės matydavo, kaip ties medžių viršūnėmis tos raganos skraido, juokiasi ir mėnulį mėnesienos atokvėpyje garbina. Ir kildavo didžiuliai tamsių dūmų kamuoliai į žvaigždes. Kupiškėnai

nedrįsdavo eiti artyn tos miesto pusės, kur žemė su dangum maišydavosi.

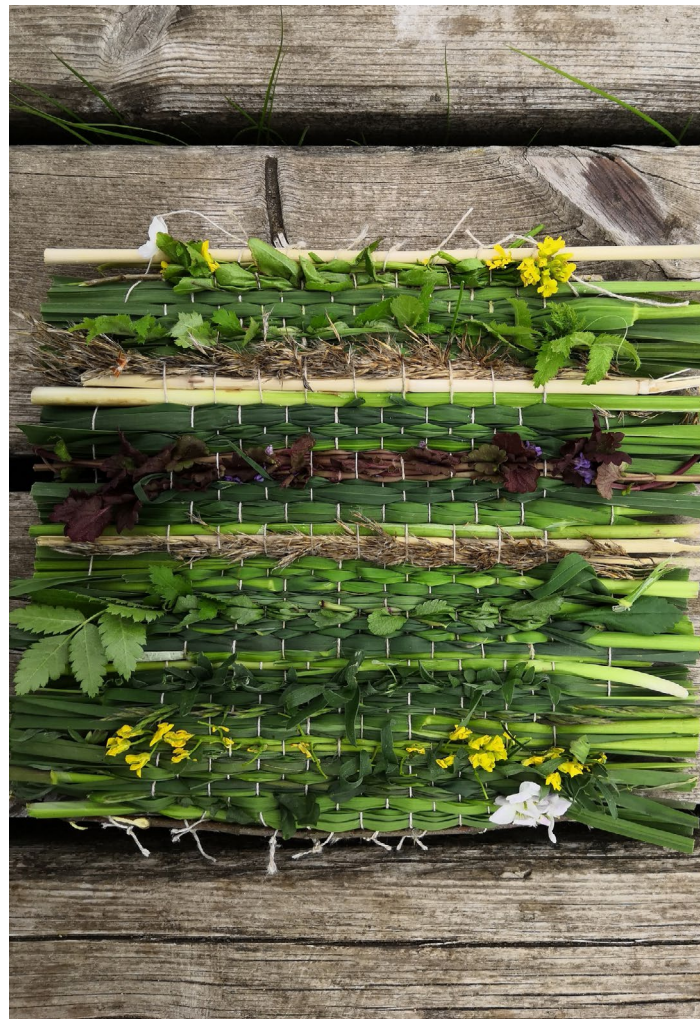
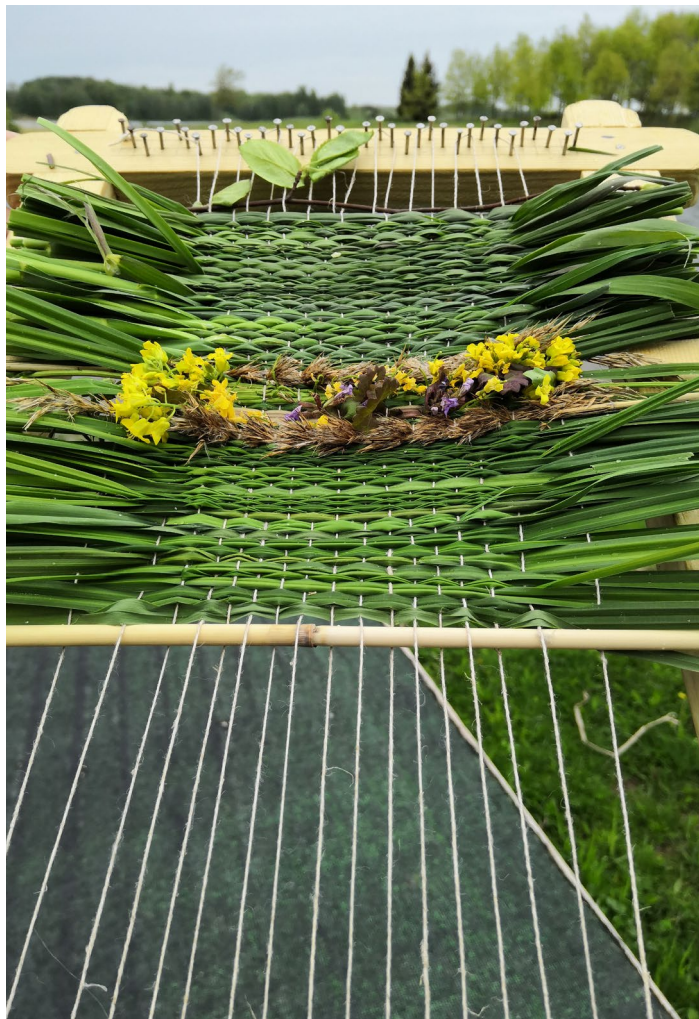
Bėgo dienos virsdamos metais, keitėsi kartos ir kupiškėnai protėvių pasakomis nebetikėjo. Kadangi trūko derlingų žemių, žalių laukų javams sėti, nusprendė žemdirbiai tuos tamsiuosius miškus, kur raganų gyventa, iškirsti ir baugiąją upę, kuri savo tėkmės galia sielas pagrobti galėjusi, nusausinti. Pavasario lygiadienį, kai dienos būta tiek pat kiek nakties, kupiškėnai išėję senolių pasakojimų ir legendų apipintą miesto kraštą žemdirbystei tinkamu daryti. Kol danguje saulė viešpatavusi, raganos medžių lapijoj miegojusios, o laumės upės dugne nendrių kilimus verpusios. Todėl atėję žmonės juokėsi, kad jokių būtybių čia niekados nebūta, kad upelės vanduo tyras it skaisčiausia mergelė. Pradėjo nesibaimindami žmonės užburtuosius miškelius kirsti, šakeles laužyti, tamsiosios upės vandenį juodžemiu pilti ir dainavo liaudies dainas saulės atokaitoje plušėdami. Kai baigėsi lygiadienio dienos laikas, kai viešpatauti pradėjo nakties karalystė, dangus akimirksniu nusidažė neregėta žmonių akims juoduma. Pilki, sunkūs debesys užgožė kiekvieną šviesos spindulį, bandžiusį prasibrauti į žemę. Lyti pradėjo baltais lelijų žiedais. Upės srovė lyg lenktyniaudama su vėju įsibėgėjo, jos bangos kilo link medžių viršūnių. Žemelė drebėti pradėjo, skirtis išilgai upės į dvi skirtingas puses. Iš žemės gelmės vandenys trykšti pradėjo, užliedami visą, kas po kojomis pasitaikė: apleistas sodybas su nesuskaičiuojamais raganų turtais, užburtus miškus ir

paslaptis laumių su nendrių kilimais.

Žmonės trauktis, bėgti pradėjo, iš lūpų į lūpas perduotas ir seniai pamirštas senolių išmintis prisiminę. Bet vanduo jų dūšias į tamsybę nuplukdė, nes jie gamtos pusiausvyrą, ramybę sudrumstė, vandens šventumą išniekino. O laumės savo nendrių kilimais užtvenkė srovę, kad miesto neužlietų ir dugną užlopė, kad vanduo atgal į požemius nebeįrūtų.

Kitą rytą minia susirinkus, be žado stovėjus ir patikėti negalėjus. Vietoj plynų laukų, medžių tvirtovių – didinga vandens galybė stūksojo. Atrodė lyg čia šimtą metų stovėjus, visa baltais lelijų žiedais nuklota. Žmonių rankos davė pradžią šiai platybei atsirasti vietoje toj, kur dangus su žeme jungiasi, kur vartai į žmogaus protui ir sąmonei nepažįstamus pasaulius. Nuo to laiko kupiškėnai vėl pradėję vandenį gerbti ir protėvių pasakojimais tikėti, o atsiradusią vandens tvirtovę Kupiškio mariomis vadinti, nes ji be galo, be krašto didelė buvusi. Vanduo tą naktį ne tik žemdirbių, bet ir raganų, medžių viršūnėse miegojusių, sielas pasiglemžė, o laumės dar iki šiandienos Kupiškio mariose tebegyvena ir nendrių kilimus verpia.

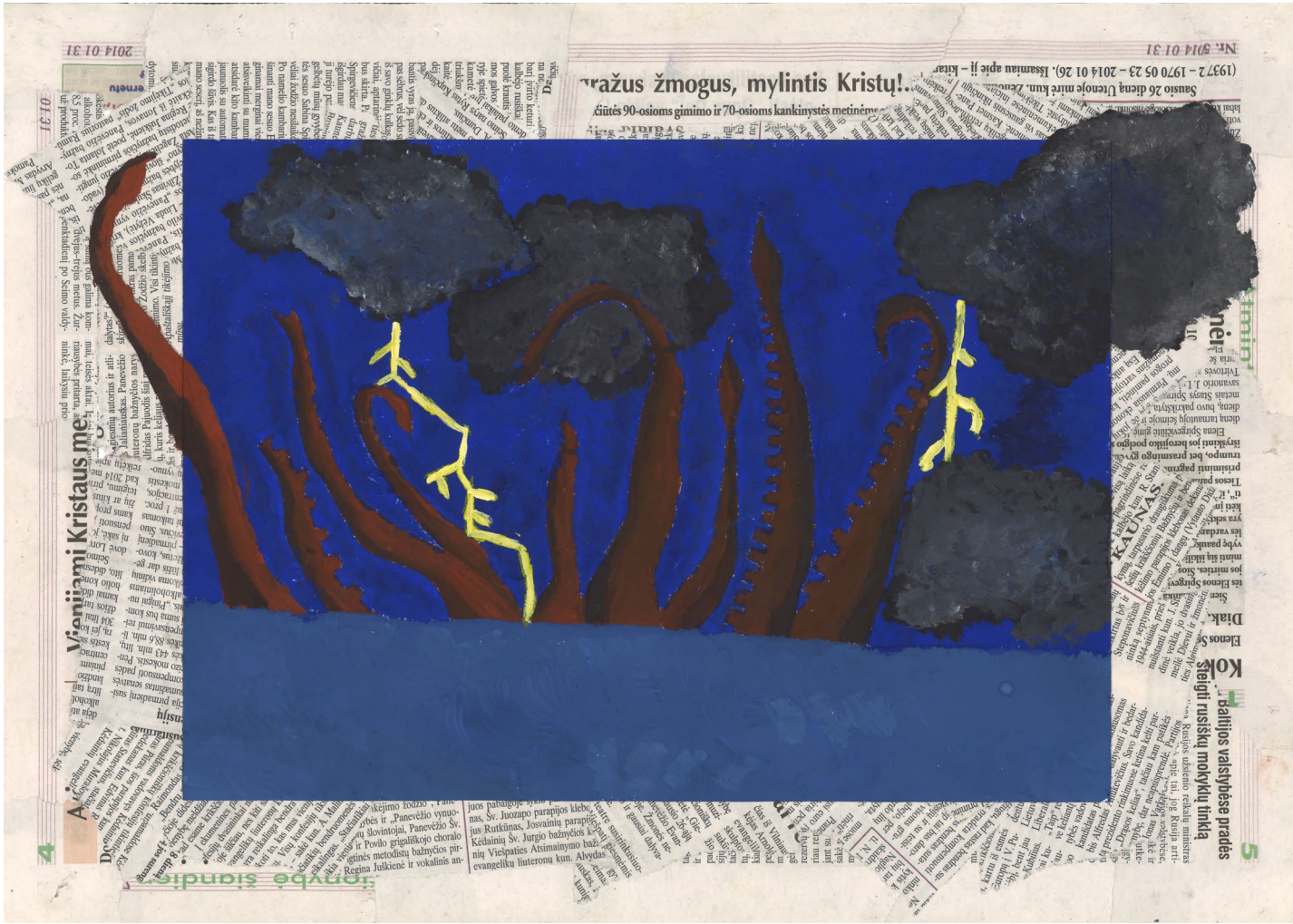

KAIP ATSIRADO KUPIŠKIO MARIOS

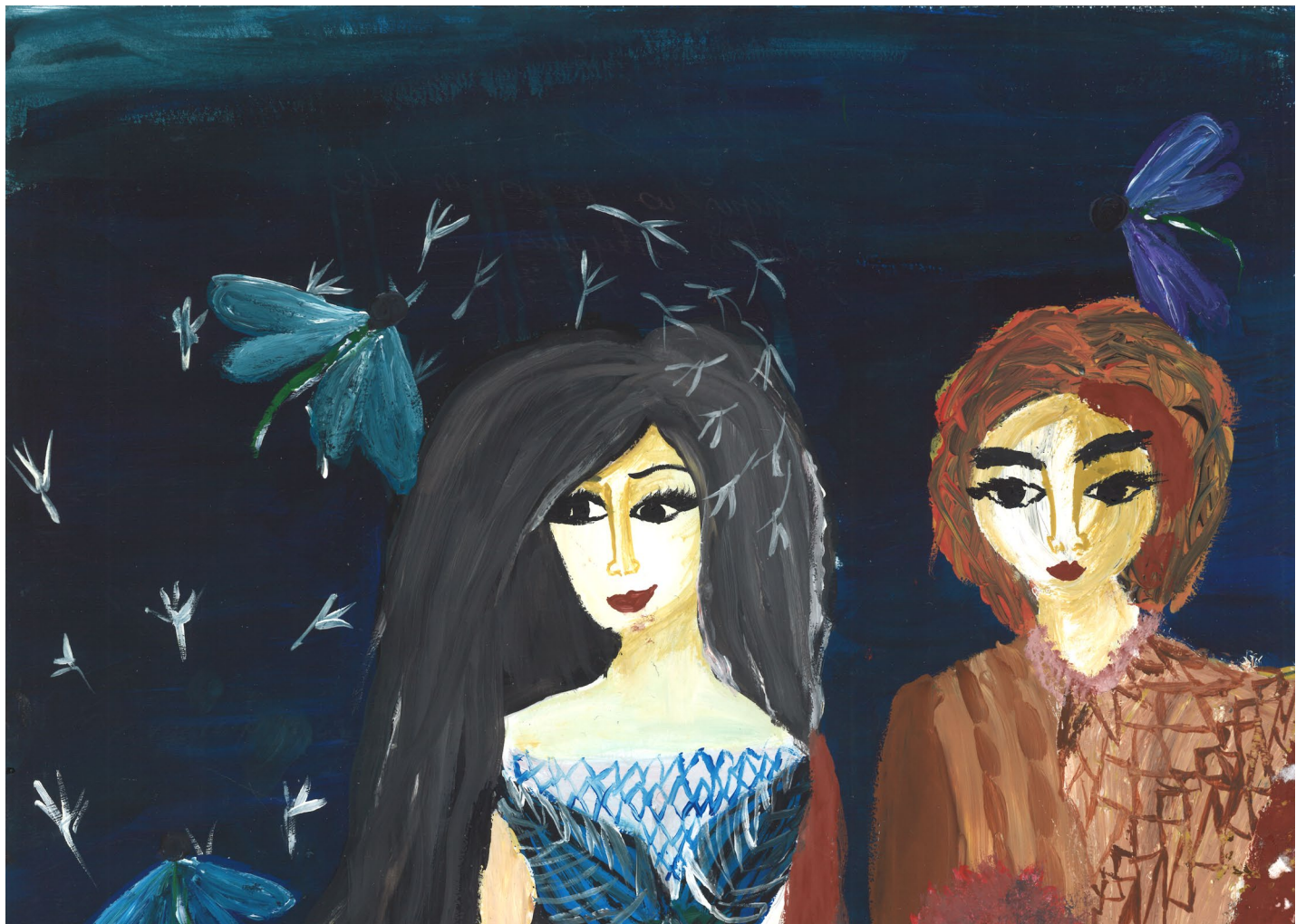
Seniai seniai netoli Kupiškio miestelio didelio medžio drevėje gyveno laumė Aldona. Nuobodus buvo jos gyvenimėlis. Neturėjo nei šeimos, nei draugų. Kiaurą dieną sėdėdavo ant drevės krašto arba supdavosi ant šakos ir dainuodavo daineles. Bet laumės dainelės labai nepatiko požemių karalaičiui Velinui. Vos išgirdavo pirmus melodijos garsus, baisiai jtūždavo.

Vieną kartą Aldona supdamasi ant šakos uždainavo taip garsiai, kad Velinas neapsikentęs išniro iš savo tamsiosios irštvos pasižiūrėti, kas gi čia trikdo ramybę. Jis jau norėjo užsiundyti savo požemių tarnus, kad šie nubaidytų įkyrią dainininkę, bet vos pamatė laumę, iškart ją pamilo. Aldona išvydusi Veliną taip pat jį įsimylėjo.

Bet štai bėda! Perkūnas, visų antgamtinių būtybių valdovas, bijodamas, kad pavaldiniai prieš jį nesusimokytų, akylai stebėjo, kad šie nebendrautų. Taigi įsimylėjęliai galėjo matytis tik per saulėtekį ir saulėlydį, kai Perkūnas gėrėdavosi nuostabiu saulės vaizdu ir nestebėjo savo valdų. Kiekvieną rytą ir vakarą susitikdavo Velinas ir Aldona, kol vieną kartą besišnekučiuodami taip užsimiršo, jog nepastebėjo, kad saulė jau aukštai danguje.

Perkūnas įsiutęs pradėjo leisti žaibus iš aukštybių. Tik staiga vienas žaibas pataikė į Veliną. Nugriaudėjo

griaustinis ir jis pavirto į dulkes. Aldona netekusi mylimojo verkė kiauras dienas, kol iš jos ašarų atsirado didelis vandens telkinys, kurį krašto žmonės vėliau pavadino Kupiškio mariomis. O laumę Aldoną gerai apsižvalgę dar ir dabar galime pamatyti ant medžio drevės krašto sėdinčią ir mylimojo gedinčią.

MILŽINŲ PALIKIMAS

Seniai seniai miestelyje, apaugusiame tankiais miškais ir gūdžiomis giriomis bei vešliais žolynais ir dygiais krūmokšniais, pavadintame Kupiškiu, gyveno daug aukštaūgių, plačiapečių milžinų. Jų dydis buvo stulbinantis, tačiau dažnai jų galvose švilpavo vėjai. Šie sutvėrimai labai mėgo bėgioti netoli Lėvens upės, bet jiems trukdė jų pačių sukurta kliūtis - kalnas, kurį senų senovėje supylė protėviai betraukdami pypkę. Tad taip jie ten lakstydavo ir kas sykį kliūdavo, klupdavo ir krisdavo visu svoriu žemyn. Neilgai trukus, po keliasdešimt metų toje vietoje susidarė duobė.

Perkūnas tai pamatęs nutarė sukelti smarkų lietų ar kokią silpną liūtį ir užpildyti žiojėjančią duobę.

Velnius turėjo kitų planų. Išgirdęs Perkūno ketinimus, pasislėpė giliai gelmėse ir užkūrė pragarą, o jo pėdsakus greitai pašalino atėjęs lietus. Iš ten jis viliodavo netoli buvusius milžinus vidun. Netrukus, pritrūkus vietos, pragaro valdytojas ėmė juos versti mažytėmis, blizgiomis žuvelėmis. Dėl šių priežasčių milžinai pamažu nyko, o juos keitė žmonės.

Kartą ant upės kranto medinėje, šiaudais apkaišytoje pirkioje gyvenęs vyras įsimylėjo šalimais dažnai besisukiojančią, nuostabaus grožio milžinę - tamsių, juosmenį siekiančių plaukų, didelių, samanų žalumo akių bei rusvai dažytų lūpų savininkę. Vyras buvo drąsus ir užsispyręs, tad nepraėjus nė pusmečiui

pora jau iškėlė įspūdingo dydžio vestuves, kuriose dalyvavo visi miestelio gyventojai. Vedybinio gyvenimo saldumą netrukus apkartinio šaukštas deguto - smalsi, landi ir liežuvaujanti uošvė.

Bandė visais būdais vyras uošvę pamėgti, tačiau viltys greitai išsisklaidė. Praradęs kantrybę jaunavedys matė tik vieną išeitį - nusiūsti senutę prie velnio buveinės, kad šis pasiimtų ją į pragarą. Uošvė lengvai pakliuvo į velnio pinkles, tačiau nebūtų ši moteriškė ji, jei neužkalbėtų velniui danties. Ji kalbėjo apie kiekvieną kaimo berną, atpasakojo kiekvieną žinotą pasakėčią, apkalbėjo visų panų sijonų ilgius ir dar bala žino ko prikūrė, o velnias klausė išsižiojęs, net nepastebėdamas, kaip bėga laikas. Atsipeikėjo jis tik uošvei nutilus ir pamatė jau sugriuvusią karalystę, išsilaksčiusias žuveles, tad iškart papustė padus.

Tuo pat metu moteriškė pailsusi griuvo kur buvo stovėjusi, ištiesė savo dar labiau prailgėjusį liežuvį ir užmigo. Žmonės iš kartėlio ir pykčio už visas apkalbas apsodino jos liežuvį medžiais ir krūmais, kad jų šaknys sustabdytų liežuvį, kad liežuvis nepajudėtų iš vietos. Vėliau, liežuviui jau sudžiūvus, žmonės praminė salą Uošvės liežuviu.

KUPIŠKIO MARIOS

Giedrą ir gražią dieną, kai lauke švietė saulė ir čiulbėjo paukščiai, laumės, milžinai ir akmenys džiaugėsi ir žaidė. Kol vieną akimirką atplaukė didžiuliai tamsūs debesys ir supyko, nes visi gėrėjosi geru ir gražiu oru. Laumės, milžinai ir akmenys tamsių debesų labai išsigando ir pasislėpė. Jiems buvo labai baisu matyti tokius piktus debesis.

Kitą rytą atsikėlė ir pamatė laumės, milžinai ir akmenys, kad lietus užtvindė kelius, miškelius, pievas ir sodybas. Vaikščiodami ir apžiūrinėdami Kupiškio užtvindytas vietas, nusprendė didelį ežerą pavadinti Kupiškio mariomis.

LIEŽUVAUTOJOS ISTORIJA

Prieš daug daug daug metų, kai Lietuva buvo visai maža ir vadinosi Kupiškiau, per ją tekėjo viena skaidri ir tokia šalta Lėvens upė, kad jos visi krantai buvo apšerkšniję, o vanduo aptrauktas netirpstančiu ledu. Ten gyvenau ir aš – Ana.

Aš - turbūt smalsiausia Kupiškio mergaitė - skalbėja. Kiekvieną rytą einu prie upės velėti drabužių ir sutinku Algį – mūsų žynį. Jis, be to, ir vyriausias mūsų krašto žmogus. Maloniai pabendravusi, skubu dirbti savo darbų. Randu motiną Čiobrelę. Ji mūsų daktarėlė – visus pagydo savo stebuklingais vaistažolių nuovirais. Kupiškyje kiekvieno žmogaus darbai yra labai svarbūs – visi padeda vieni kitiems, kuo gali.

Bet yra moterėlė, visų vadinama Liežuvautoja, arba Uošvienė. Ką ji veikia? – Tik visus apkalbinėja. Kartą nugirdau, ką kalbėjo ji su mano mama. Uošvienė prakalbo:

- O tu girdėjai, kad kaimo bobutė burtais pradėjo užsiimti?

- Kokiais burtais?! Gal Dievus kviesti išmoko?

- Taip ir pagalvojau! Gal ji gali iškviesti Dievus ir paprašyti šilto vandens, nes mūsų upė ledinė ir vandens reikia eiti už trijų miškų.

- Puiki mintis! - apsidžiaugė mama. – Tad skubam pas bobutę!

Aš prisijungiau prie jų. Pagaliau ir nuėjome. Motina pasisveikinusi dėsto reikalą:

- Girdėjau, kad mokate kviesti Dievus. Gal galėtumėte iškviesti Upinį, kad padarytų Lėvenį šiltą.

- Galiu pamėginti! Pradedu – Mene pepe keke salą bum!

Sugriaudė griautinis ir į namus įėjo... velnias. Bobutė sušuko:

- O ne! Ne tas burtažodis! Aš galiu jums pagelbėti! – sušuko velnias, - bet man reikia, kad taptumėte mano vergais.

- Aš pasiaukosiu, - nedrąsiai šūktelėjo Liežuvautoja.

- Ne, kodėl? – šaukėme su mama.

- Aš nieko nedarau, tik apkalbinėju visus. Kokia jums iš to nauda?..

Velnias nieko nesakęs čiupo Uošvienę ir kažkur pradingo.

Kitą rytą pamatėme aplink Kupiškį vandenį. Vanduo buvo šiltas. Prie upės radome užtvanką. Supratome, kad mums būtų užtekę tiktai padaryti užtvanką ir būtume turėję vandens.

Už drąsų pasiaukojimą Kupiškio salą pavadiname Uošvės liežuviu.

KAIP ATsirado KUPIŠKIO MARIOS?

Vieną kartą Žemėje tyvuliavo didžiulis vandenynas. Jis buvo tokio dydžio kaip Europa, Azija ir Afrika. Tačiau prasidėjo karai, pykčiai, sukilimai ir vandenynas iš niekur nieko pradėjo mažėti.

Tuo metu Lietuvos dievai ir deivės bandė sužinoti, dėl ko taip vyksta. Žemyna kaltino Upinį, nes jis galėjo aptingti, ir dėl jo vandenynas pradėjo mažėti. Ganiklis kaltino Sutvarą – jis galvojo, kad Sutvaras liepė galvijams gerti iš vandenyno. Visi pykosi ir vandenynas dar labiau sumažėjo. Lietuvonis bandė sudaryti lietu, kad padėtų vandenynui. Bet dėl didžiulio lietaus visa žemė sumirko, o vandenynas ir toliau mažėjo. Nemaišo karai, žmonės pykosi ir pabaigos nebuvo matyti. Vandenynas jau tik kaip Viduržemio jūra pasidarė. Tada prabilo deivė Laima:

- Jeigu ir toliau taip pyksimės – Žemėje visai išnyks vanduo.

- Tai ką daryti? - tarė visi vienu balsu.

- Nutrauksime karus!

Tačiau nė vienas Dievas nežinojo, kaip nutraukti tuos karus.

Kartą Sutvaras išėjo į karo lauką ganyti gyvulių.

- Traukis iš čia, seneli! – sušuko kareiviai.

Tačiau jis atsisėdo ant žemės ir pradėjo piemenų

dainas dainuoti. Atėjo Ganiklis su piemenų pulku. Atėjo daugiau Dievų.

- Traukitės iš ten! – šūkavo kariai.

Bet jie vis tiek sėdėjo ant žemės, nors karas tęsėsi. Dievai neįveikė karo – vandenynas vis mažėjo ir mažėjo.

Šįkart į karo lauką išėjo Žemyna. Ji pradėjo prašyti, kad būtų nutrauktas karas, bet kareiviai ir vėl šaukia:

- Atsitrauk, mergele! Sužeisime tave!

Nors ir kokia atkakli buvo Žemyna, bet karo ir ji nesustabdė... O vandenynas kaip mažėja, taip mažėja – liko tik vienas pažliugęs slėnis ir maža bala, kur dabar Kupiškis.

Tada Upynui šovė mintis – Dievai turi pasiversti kariais. Pasvarstę visi ryžosi apsimesti kariais ir nueiti į kovos lauką. Kaip tarė, taip ir padarė – susirikiavo visi Dievai, iškėlė aukštyn ginklus ir ėmė visi šaukti:

- Karas baigėsi! Taika!

Žiūri tikrieji kariai – nesupranta, kodėl staiga radosi taika. Bet taika yra taika. Tai ir jie išsirikiavo, pakėlė ginklus aukštyn ir su didžiausiu džiaugsmu irgi ėmė šaukti:

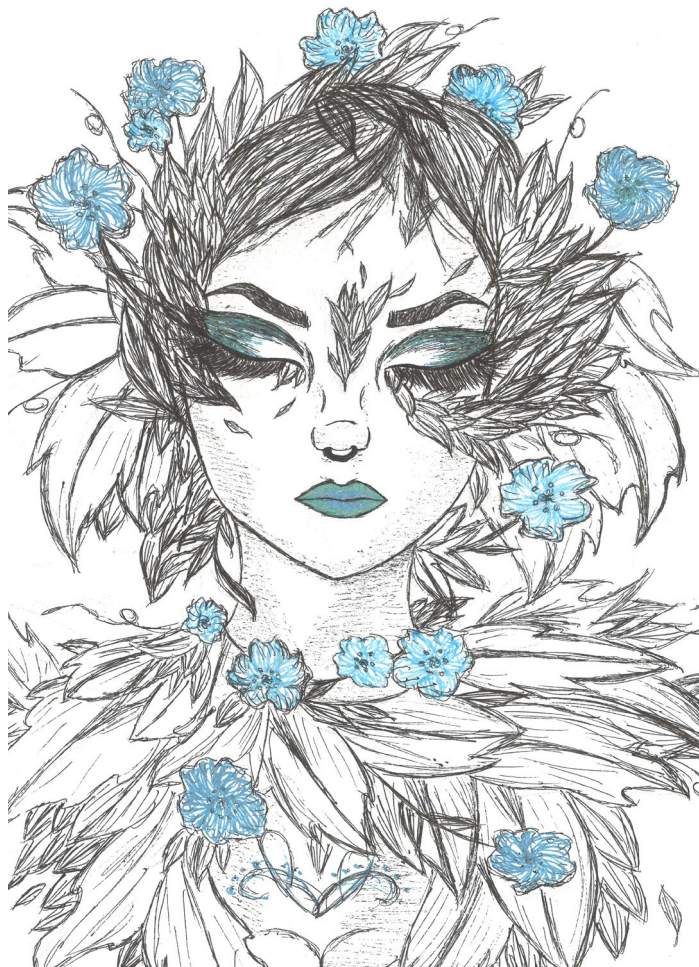
- Taika! Taika!

Skambėjo džiaugsmo šūksniai toli toli. Vandenynas nustojo mažėti. Bet vėl bėda – dievas Kupiškis vaikščiodamas pažliugusiais balos krantais paslydo, įgriuvo į vandenį ir nebegali išsikapanoti – kiek bando kabintis į krantą, tiek slysta ir vėl griūna į balą. Dievui tikrai negerai – iš balos negali išsikapstyti. O dar žmogelis pamatęs kad pradės šaukti:

- Dievas Kupiškis paskendo!

Susirinkę Dievai pripylė pilną slėnį gražaus vandens, kad niekas neslydinėtų pakrantėmis ir neskęstų.

Visiems pagailo Dievo – todėl apylinkes pavadino Kupiškiu, o vandenį Dievo garbei – Kupišchio mariomis.

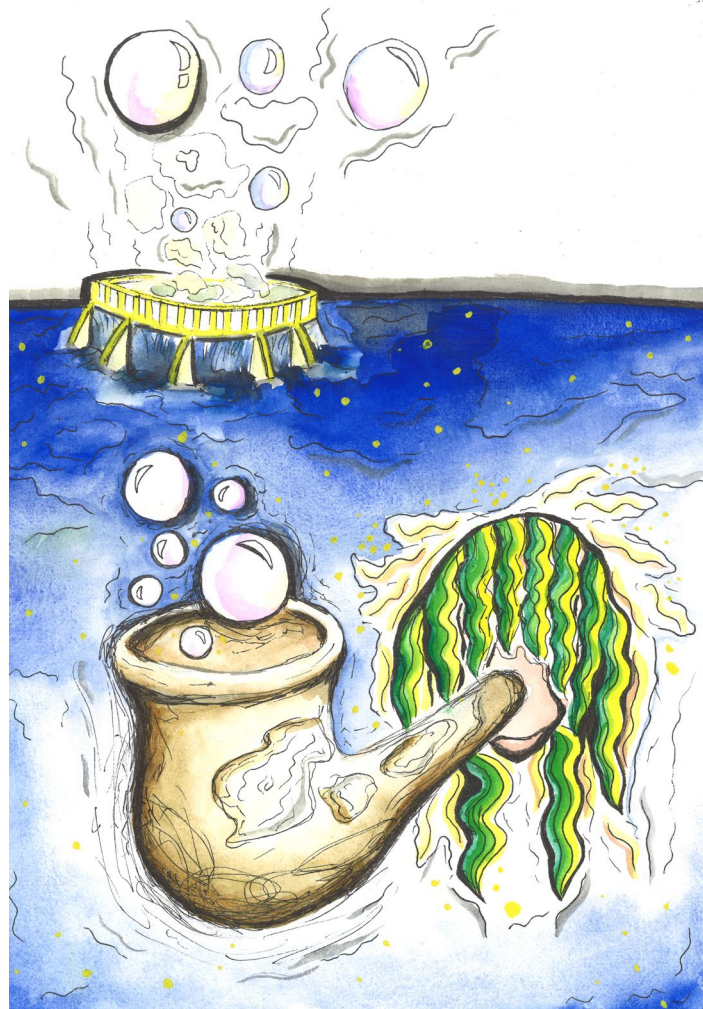

MILŽINAS KŪRĖJAS

Kartą milžinas miegojo ir sapnavo nuostabaus grožio laumes. Tik staiga užgiedojęs gaidys milžiną labai išgąsdino ir šis, šokdamas iš lovos, užkliudė vandens stiklinę. Vanduo išsipylė ir subėgo į šalia esantį ilgą griovį. Taip atsirado marios.

Po kelių dienų tas pats milžinas kartu su savo draugu, taip pat milžinu, sėdėjo ir rūkydami kalbėjosi apie gyvenimo sunkumus. Purtė purtė pelenus į vandenį ir taip atsirado sala, kuri dabar vadinama Uošvės liežuviu.

UOŠVĖS LIEŽUVIS

Žmonės pasakoja, kad Kupiškio marių vietoje buvo didžiulis dvaras. Jame gyveno nebejaunas milžinas. Jis buvo nepaprastai stiprus ir mėgdavo daug keliauti. Jam keliaujant dvaru rūpinosi velniai. Milžinas jiems būdavo ir geras, bet ir daug pikta darydavo – kaip jam tinkama būdavo.

Milžinas po Kupiškio kraštą ieškojo sau pačios. Buvo nusižiūrėjęs labai dailią, gražią mergaitę. Bet ji nenorėjo tekėti už milžino, nes nenorėjo palikti vienos mamos vargti. Milžinas, norėdamas ją vesti, dvaro teritorijoje pastatė atskirą pastatą jaunosios mamai. Jis vedė patinkančią mergaitę, o jos motina apsigyveno dvaro teritorijoje.

Ir tada prasidėjo nematyti, negirdėti dalykai. Pasirodo, jaunosios mama buvo ragana. Jai labai nepatiko milžinas, tik dėl jo turty sutiko, kad dukra už jo ištekėtų. Kai tik milžinas išvykdavo, dvare kas nors be priežasties sudegdavo. Taip vienas po kito sudegė dauguma dvaro pastatų. Juos gesinant, aplink paslaptinai vanduo telkdavosi į didelį telkinį ir nesusigerdavo į žemę.

Vieną kartą milžinas į kelionę išvyko su žmona ir daugiau negrįžo. O tuo metu dvare viskas užsiliepsnojo, kartu sudegė ir mamos – raganos buveinė, tik ją gesinant vanduo susigėrė, darėsi sausa toje vietoje.

Kupiškio krašto žmonės nutarė, kad sausa vieta yra todėl, kad jaunosios mama – ragana visą vandenį savo keiksmiais nutekino tolyn, ir todėl šią vietą pavadino Uošvės liežuviumi.

KAIP SENUKO ŠUO VANDENIS PRISIŠAUKĖ

Pagojės kaime numirė senas senas seneliukas. Niekas neatsiminė jo jauno, niekas nežinojo ir jo giminių. Palaidojo kaimas seneliuką, paminėjo geru žodžiu, bet nė vienas nežinojo, kad jis turi šunelį. Liko jo vienišas šuo, pririštas prie būdos. Niekam nerūpėjo, ka tas šunelis vienišas liūdi – visi dirbo savo darbus, visi rūpinosi savo šeimomis ir ūkiais. Gal kas ir išgirsdavo liūdną šuns kaukimą, bet numodavo ranka - „Negi viso svieta šunis sužiūrėsi“?!

Naktimis iš dangaus šunelio kančias stebėjo Mėnulis. Jis buvo jautrus, geras. Mėnulis pats buvo labai vienišas, todėl jam labai suskaudo širdį, kai pamatė, kad Pagojės kaime šuneliui niekas net vandens nepaduoda. Nusiuntė Mėnulis savo pagalbininkę Sapnę pas šunelį – šunelis užmigo. Susapnavo mirusį senelį, kuris jį mylavo ir girdė šiltu pienu. Nudiegė šuneliui paširdžius, sugurgė tuščias pilvas ir nubudo vargšas. Stovi vienas, žiūri į Mėnulį ir kaukia:

- Niekas man vandens nedu-o-da, ne-dūūūūūūūū-ooooooooo-da.

Žiūri Mėnulis į verkiantį šunelį ir gerai žino – Sapnė čia nepadės... Prisiprašė audiencijos pas Dangaus

Dievą Perkūną. Kreipėsi į jį labai mandagiai:

- Prašau, Garbingasis Dieve, pagalbos. Mažame krašte, mažoje trobelėje, mirė mažas žmogus. Jis paliko visų nežinomą mažą šunelį su didele bėda – niekas jam nepaduoda nė lašo vandens.

Perkūnas pasižiūrėjo per Dangaus langą, mostelėjo skeptru ir tarė žodį:

- Tegul nuo šiol šis mažas kraštas sužino, kas yra didelis vanduo.

Didelis vanduo pripildė visą Lėvens slėnį ir likosi čia ilgiems amžiams, kad visus sutaikytų ir nuramintų.

PASEKMĖS

Nelabai seniai, prieš 35 metus, tuomet dar laukymėje, dabartinėje Kupiškio marių vietoje, stovėjo trobelė. Trobelė buvo apleista, apaugusi kerpėmis ir apgriuvusi, savininkų neturėjo, tačiau niekas nedrįso žemės išpirkti. Sklido gandai, kad trobelėje gyveno ragana, nuo jos mirties dienos ten vaidenasi ir net drąsiausi nedrįsta ten įžengti.

Saulėtą pavasario dieną miesto žmonės užsimanę susirasti vietą, kur galėtų pailsėti, atsipūsti ir atsitraukti nuo kasdieninių rūpesčių. Miesto meras išgirdęs tokias kalbas tuoj pat surado vietą ir suplanavo marių užtvenkimą. Tvenkiant marias niekas nepagalvojo apie apleistą trobelę ir pasekmes užtvenkus marias.

Raganos dvasia likusi trobelėje labai supyko ir pradėjo vaidentis ne vien trobelės lankytojams, bet ir įžengusiems į marias žmonėms, taip pat ir pamario trobelių gyventojams. Poilsiautojams tik įbridus į vandenį visas kūnas pašiurpsta, galvą pradeda spausti ir kraujas užverda.

Net ir po 35 metų žmonės neranda išeities, kaip nuraminti raganą. O reikėjo tik pagalvoti apie pasekmes.

KAIP UOŠVĖS LIEŽUVIS PADĖJO ATSIRASTI KUPIŠKIO MARIOMS

Seniai seniai milžinai ne tik pypkiaavo Lėvens krantuose, bet ir kalbėdavosi, eidavo prigulti. O priguldavo irgi milžiniškai – įmigdavo giliai giliai, pūsdavo į ūsą ilgai ilgai. Neaišku, ar turėjo žmonas, bet kad vienas turėjo uošvę – tai faktas. Įtarią, pavydžią – mat ši bijojo, kad žentelis neitų vasaros vakarais į paupį. Buvo ko bijotų: Lėvens krantų meldynuose, atėjus Miglai, pavakare pasirodydavo ir jos draugės laumės. Jos šokdavo ir dainuodavo. Visi saugojos tų dainų, nesiartino, nes gerai žinojo – laumės dainuoja – lauk nelaimės. O dainos buvo išties gražios, viliojančios.

Kartą sujudo sukruoto Aukštupėnų piliakalnis – nubudo Milžinas ir klausia:

- Kas čia dainuoja? Miegot neduoda.

Laumės apsidžiaugė ir ėmė viliot jaunikaitį:

- Ateik pas mus, pažaisime slėpynių, nusimaudysime upelyje.

Neatsispyrė Milžinas kvietimui – statė vieną koją, kitą - ir kad žengs žemyn. O uošvė šmaukšt jam per kojas su kilometriniu liežuviu. Milžinas kad grius žemyn, nagais kad griebis už debesų. Guli kaip ilgas visoj

savo gėdoj giliai žemėn susmigęs – pilas iš praplėšto dangaus liūtis. Kad šoks, kad griebsis už skaudančių šonų:

- O kad tave Kupiškis!

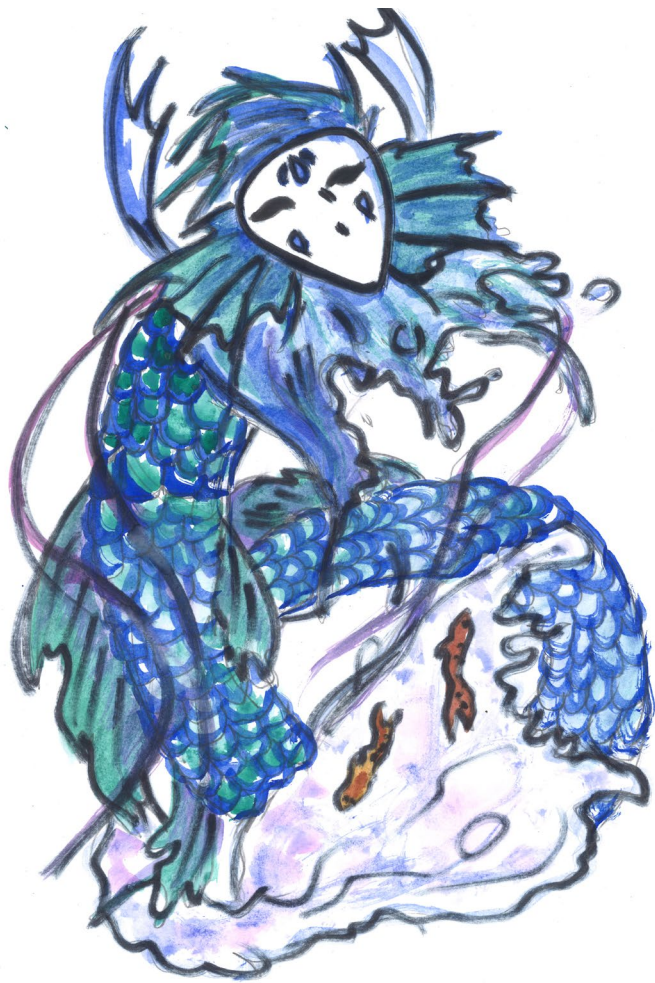
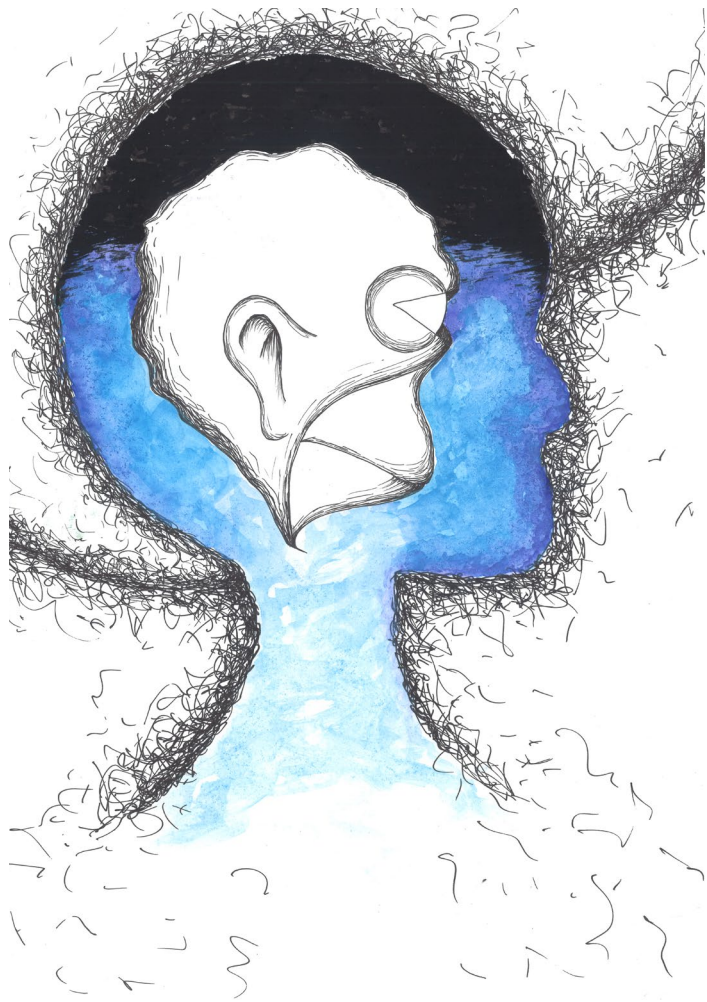
Vanduo pilas, semia.

- Na ir daug vandens – tikros marios!

Kad sušniokš virš galvos, vos spėjo Milžinas kudašių sveikas išnešt – plūstelėjo vanduo į Milžino išmuštą duobę.

Taip ir atsirado Kupiškio marios. Tik Uošvės liežuvio vanduo neužliejo, nes patinka visiems ši sala – jei ne Uošvės liežuvis, tai ir Kupiškio marių nebūtų buvę.

KUPIŠKIO MARIŲ ATsirADIMAS

Seniai seniai vietoj Kupiškio marių buvo mažytis ežerėlis, vadinama Akis. Žmonės mėgo ežerėlį – ten maudydavosi, žvejojo, kartais mėgo lesinti gulbes. Kodėl kartais? Nes tas ežerėlis buvo toks mažutis, kad gulbės bijodavo ten plaukioti. Labiausiai jos bijojo lapių. Lapės buvo gudrios – jos žinojo, kad anksčiau ar vėliau gulbės vis tiek atskris palesti žmonių duodamo lesalo. Na, ir čiupdavo gulbes, kai šios lesdavo.

Vieną dieną, kai vaikai norėjo palesinti gulbes, gulbių vadė Protinguolė ėmė visas atkalbinėti, kad jos nebelestų vaikų duodamo pašaro:

- Geriau rysime žuvis, Smalsuole, negu pakliūsime lapėms į nasrus. Kiek praradome bičiulių – likom tik devynios.

- Na, nenorit – kaip norit, o aš plaukiu – vaikai dėl mūsų stengėsi, - ir Smalsuolė nuplaukė kranto link.

Tuo metu už krūmų jau buvo pasislėpęs lapinas ir laukė savo aukos. Smalsuolė nieko neįtardama vis artinosi prie duonos trupinėlių, pabarstytų ant drėgnos žolės. Kai gulbė priplaukė visai arti prie pakrantės, lapinas iššoko iš savo slėptuvės ir puolė bejėgę gulbę. Smalsuolė bandė pakilti ir išskristi tolyn, bet plėšrūnas jau buvo per arti. Kai tik rudauodegis apžiojo paukštei kaklą, iš už kalvos pasirodė Žemės deivė Žemyna. Ji savo jėga atskyrė lapiną nuo gulbės ir tarė:

- Man jau pabodo, lapine, kad tu ir tavo šeimos nariai ryjat šiuos tobulus nekaltus paukščius. Aš apginsiu juos - paprašysiu vandenų valdovo Neptūno, kad išplatintų šiuos vandenis.

Kol Žemės deivė kvietėsi į pagalbą Vandenių dievą, lapinas pabėgo, o sveika gulbė nuskrido. Viską stebėjo žmonės. Jie matė, kaip prie Akies atsirado galingasis Neptūnas: pajuodo dangus, sudundėjo viršuj ir apačioj, ėmė staugti vėjai, plėšdami viską nuo žemės, o ežerėlis pakilo, pradėjo suktis su vėjo gūsiams į aukštą stulpą sulig dangum ir tada pliūptelėjo žemyn srautai vandenų. Jie buvo galingi. Neptūnas mostelėjo ranka ir sustabdė sukuriuojančius vandens srautus:

- Nuo šiolei čia bus Kupiškio marios.

Išnyko Žemyna ir Neptūnas, bet Dievų priesakas vadinti šiuos vandenis Kupiškio mariomis išliko ir šiandien.

TRYS BROLIAI MILŽINAI

Senovėje buvo trys broliai. Vienas brolis labai geras, niekam pikto nenorėjęs, o kiti du viską padarysį, kad tik visiems būtų blogiau. Tie trys broliai visi kartu gyveno Kupiškio krašte prie Kupiškio marių. Jiems visada labai patiko Kupiškio marios.

Vieną dieną du broliai milžinai susipyko dėl žemių, esančių prie marių. Marios nebuvo labai didelės, todėl aplink jas buvo daug tuščio žemės ploto. Broliai pykosi būdami vandenyje. Jie taip pykosi ir taip stumdėsi, kad vanduo taškėsi visur į visas puses.

Tada atėjo gerasis brolis ir jiems paaiškino, kad pyktis neverta, vis tiek nieko taip neišspręs. Broliai nurimo ir susitaikė.

Kitą dieną broliai milžinai vėl susipyko. Vienas iš piktųjų milžinų brolių pastūmė taip kitą brolių, kad šis griuvo ir vanduo į visas puses išsitaškė. Vėl atėjo gerasis brolis, bet šįkart nebegalėjo sutramdyti nė vieno piktojo brolio. Jie pykosi, rėkė ir stumdėsi. Vanduo tik taškėsi, taškėsi, kol pasiekė Bagdonis, Jutkonis, Viežgus ir kitus kaimus. Buvo užlieta begalė miškų, karjerų, sodų.

Taip atsirado Kupiškio marios.

NAUDINGAS KARALIAUS ĮSAKYMAS

Senų senovėje gyvavo duobkasių tauta, kuri dirbdavo dieną naktį. Ją valdė Karalius, kuris liepė iškasti didžiulę duobę jo būsimam baseinui su kriokliu. Duobkasiai labai supyko, kad Karalius dideliame lauko plote nori iškasti baseiną. Tačiau jie nieko negalėjo padaryti, nes Karalius įsakė, o jie vykdo jo nurus. Dešimt metų kasė dieną ir naktį didelę duobę. Tūkstančiai duobkasių dirbo.

Vieną dieną labai lijo, buvo perkūnija, visi namai buvo užsemti vandeniu. Žmonės panikavo, kaip jie dabar gyvens tokiuose namuose.

Rytą atsikėlę miestiečiai apsidairo, o aplink nei balos. Išėjo apsižvalgyti ir mato, kad visas tas prilytas vanduo subėgo į tą didelę duobę. Nuo to didelio žemės drėgnumo atsiskyrė sala. Ją pavadino „Uošvės liežuviu“. Duobkasiams daugiau kasti nebereiks, o Karalius didelį baseiną turės.

O šiais laikais tas didelis Karaliaus baseinas vadinamas Mariomis.

KUPIŠKIO MARIŲ LAUMĖS IR KAIP VISKAS ĮVYKO

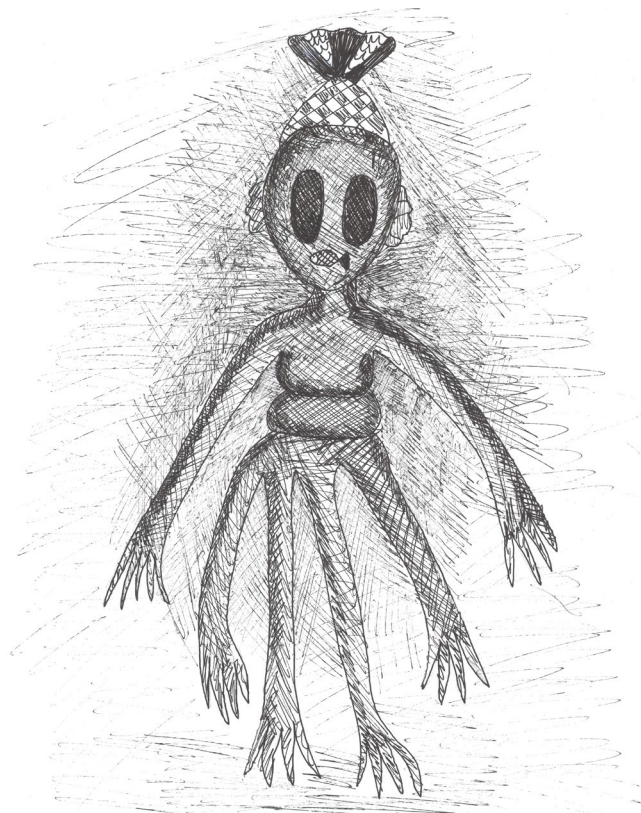
Ar kada pagalvojai, kas buvo prieš tai, kai atsirado marios? Ar pagalvojai, kad čia stovėjo namai, gyveno žmonės, buvo ištiesti keliai, augo miškai ir pievos? Ne? Tuomet dabar pasistenk įsivaizduoti.

Prieš daugybę metų marių tvenkinys neegzistavo. Šioje vietoje, kur dabar banguoja marios, gyveno žmonės. Miškuose gyveno Laumės, gal net ir Velniai. Į miškus naktį bijodavo įžengti bet koks žmogus, nors pasitaikydavo ir tokių neišmanėlių, kurie sugalvodavo naktimis ten pasižvalgyti, bet išėję taip niekada ir nesugrįždavo. Manyta, kad Laumės pasinaudodavo gauta proga sau vergą pasisamdyti. Nuo neišmanėlių dingimų ir prasidėjo marių atsiradimo istorija.

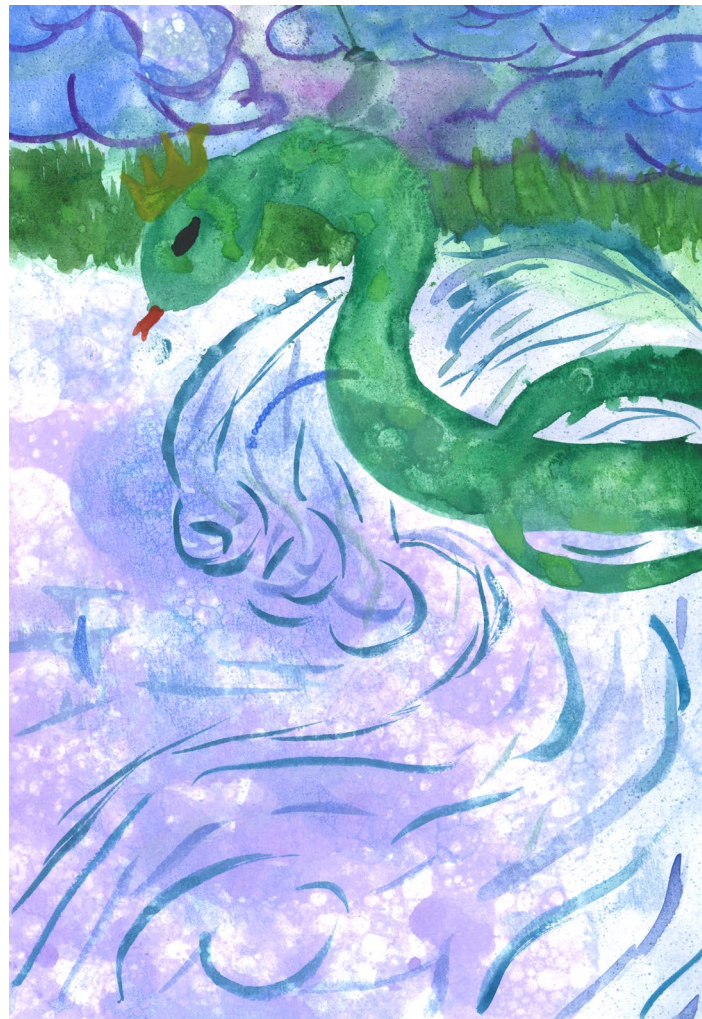
Naktimis vietiniai gyventojai girdėdavo, kaip miškuose griūna medžiai, bet dieną, patikrinus miškus, jokių medžių ant žemės nerasdavo. Bet kuo toliau, tuo miškai ėmė retėti, o Lėvens upė vis plėtėjo ir plėtėjo. Pabijoję žmonės ėmė kraustyti vis toliau nuo upės krantų, palikdami savus namus, kad tik nebūtų apsemti vandeniui. Bet garsai naktimis nesiliovė, o upė toliau vis plėtėjo ir darėsi panaši į ežerą. Upė tokiu sparčiu greičiu plėtėsi, kad net užliejo daugybę miškų, keletą sodybų, karjerų bei kūdrų, tvenkinio dugne stovėjo užlietos dvi sodybos. Pagaliau žmonės suprato, kas visa tai padarė. Tai Laumių ir jų vergų darbas. Laumės visos upės norėjo tik sau, todėl nukirstus medžius tempė į

upę ir ją tvenkė. Bet jos neapgalvojo pasekmių, jog, užtvenkus upę, ji platės ir užlies jų miškus ir namus.

Taip, užtvenkus Lėvens upę, atsirado Kupiškio marios, kurios užliejo Laumes, jų turtus ir daugiau jų neišleido į paviršių.

VELNIAS IR KUPIŠKIO MARIOS

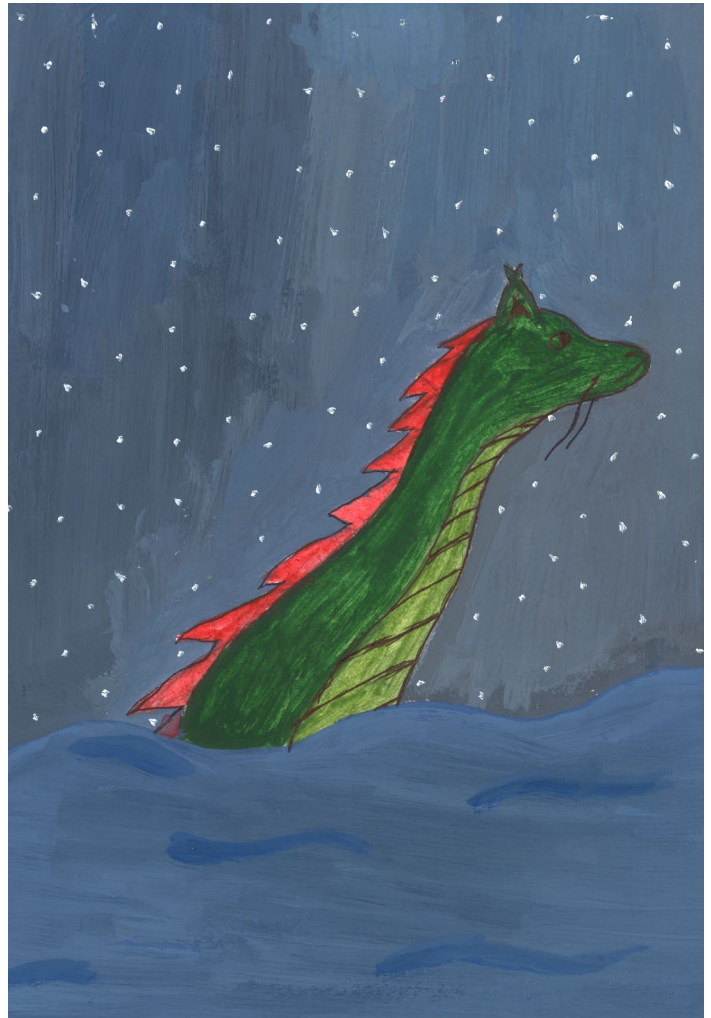
Vieną sekmadienio labai ankstyvą rytą Velnias sėdėjo savo sodyboje ir sugalvojo palaistyti gėles. Pasikvietė savo draugus, kitus du Velnius, į pagalbą. Pasiėmė visi trys kibirus ir išėjo ieškoti ežero ar upelio, iš kurio galėtų pasisemti vandens.

Jie ėjo labai ilgai, daug kilometrų, kol pasiekė savo tikslą. Velniai atrado upelį. Visi trys pasisėmė vandens ir grįžo namo į savo Kupiškio sodybą.

Nebe daug belikus kelio, Velnias netyčia išpylė savo kibirą. Kiti du Velniai tuo metu pamanė, kad jau laikas pilti vandenį, tai irgi ėmė ir išpylė iš savo kibirų. Tiek daug buvo vandens, kad užtvindė visas Kupiškio sodybas. Jos visos liko po vandeniu.

Taip atsirado Kupiškio marios, o Velniai nebeturėjo namų.

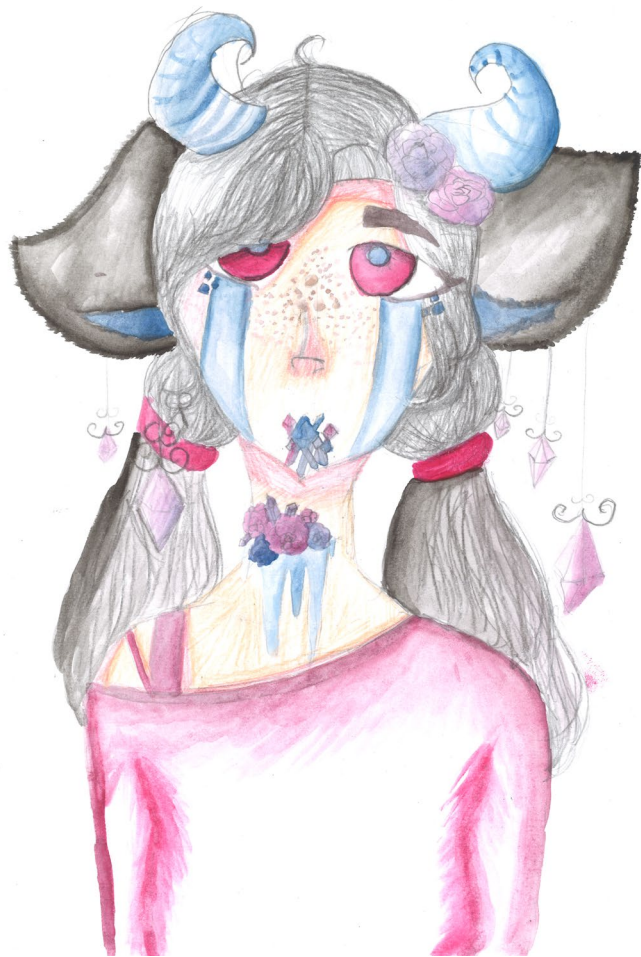

MILŽINAS KUPAVIČIUS

Seniai seniai, kai dar ant žemės vaikščiojo milžinai, atsitiko toks įvykis. Piliakalnių miestelyje, Kupiškyje, gyveno daug milžinų. Vieni jų buvo gerbiami ir turtingi, o kiti – užgauliojami ir vargšai. Pastarųjų gyvenimas buvo nepavydėtinas. Taigi, ties čia ir sustokim. Milžinas, pramintas Kupavičiumi, buvo didelis vargdienis. Jo sunkią dalią pasunkino dar ir kitų milžinų užgauliojimas. Minėtas milžinas buvo skriaudžiamas, vienišas ir nelaimingas. Milžinai sugalvodavo Kupavičiui įvairių užduočių, kurias būdavo labai sunku įveikti. Jie taip elgėsi, nes norėjo, kad šis vargšas milžinas paliktų Kupiškio miestą. Tokia buvo ir naujoji užduotis. Milžinas Kupavičius per naktį turėjo užtventki upę lygioje vietoje, pievose. Per visą naktį Kupavičių stebėjo milžinai, kad jis nesukčiautų. Liūdniausia buvo tai, kad jei jis užduoties neįvykdys, turės pasitraukti iš miesto. Kupavičiui Kupiškis buvo labai svarbus, čia jo namai, artimieji. Susigraudinęs dėl savo vargšo dalios, milžinas pradėjo graudžiai verkti. Jis verkė iki pat paryčių, kol prašovito. Ryte visi pamatė prie miegančio Kupavičiaus tekantį ašarų upelį. Šis milžinas buvo išgelbėtas, o upė taip visiems patiko ir tiko, kad ėmė ją vadinti Kupa.

ATODŪSIŲ TILTAS

Netoli Kupiškio miesto yra tiltas per Kupos upę. Nepaprastas to tilto pavadinimas – Atodūsių. Žmonės, kurie kiekvieną dieną jį pereina, gal net nesusimąstė, dėl ko šitoks tilto pavadinimas. Vieną kartą pamačiau ant tilto stoviniuojančią seną moteriškę, kai ji pakėlė į mane akis, net krūptelėjau nuo tokio liūdno jos žvilgsnio. Aš, lyg kokios jėgos traukiama, priėjau prie tos moters, o ji man papasakojo nuostabią istoriją.

Kažkada šita upė buvo labai plati, net sunku įsivaizduoti kokio platumo. Viename upės krante buvo kaimas, nedidelis, jaukus, kur gyveno paprasti žmonės. Nors gyveno kukliai, jiems nieko netrūko. Žmonės tarpusavyje buvo draugiški, vieni kitiems padėdavo įvairius darbus nudirbti. Gal todėl, kad tarpusavyje gražiai sutarė, kaimo žmonės iš tiesų jautėsi laimingi. Taigi šis kaimas buvo įsikūręs palei šitą upę, per kurią būdavo neįmanoma nei perbristi, nei perplaukti valtimi – upė iškart nunešdavo pasroviui. Nunešt nunešdavo, bet niekas atgal nesugrįždavo. O kitoje upės pusėje buvo dar vienas kaimas, toks pat gražus ir tarpusavyje sutariantis. Nors kaimai buvo draugiški tarpusavyje, deja, vienas su kitu nesutarė, net nesistengė sutarti. Taip ir gyveno abiejų kaimų žmonės, padėbčiodami vieni į kitus iš priešingų upės krantų, kol neatsitiko toks įvykis.

Anoje upės pusėje gyveno juodaplaukis, mėlynakis gražaus stoto vaikinai. Jis šiaip nelabai mėgo vaikščioti

palei upę, bet kartą nei iš šio, nei iš to atsidūrė prie upės ir ką tu jam padarysi. Vaikinas stovėjo ant kranto, žiūrėjo į sūkuriojantį vandenį, kai staiga išgirdo kažką dainuojant kitoje upės pusėje. Pakėlęs akis pamatė merginą, kuri kitoje upės pusėje atsiklaupusi ant tiltelio velėjo žlugtą. Retkarčiais mergina atsitiesdavo, nubraukdavo nuo veido ilgus šviesius plaukus ir negarsiai uždainuodavo paprastą dainą. Vaikiną sužavėjo ir pati mergina, ir jos paprasta daina, netgi upė jam pasidarė labai graži, nes prie jos taškėsi mergaitė, lyg jaunutė undinė. Mergaitė dainavo apie skaistų pavasario orą, sugrįžusias kregždes, apie tuoj žydėsiančius sodus. Vaikinas žiūrėjo žiūrėjo į merginą, o ji baigė skalbti, susirinko savo išvelėtą žlugtą ir lėtai pasuko į kaimo pusę –ėjo namo. Vaikinas dar norėjo šūkeltėti, bet susilaikė. Grįžęs namo vaikinai ilgai apie merginą galvojo, o po kelių dienų vėl atėjo prie upės. Ir vėl apmatė tą merginą, vėl išgirdo jos dainą. Šį sykį ir mergina pamatė vaikiną, iš karto liovėsi dainavus, lyg būtų susigėdus. Jie stovėjo priešinguose upės krantuose ir žiūrėjo vienas į kitą. O kad vienas kitam patiko, tai pamilo taip stipriai, kaip tai būtų įmanoma. Jie norėjo vienas pas kitą, bet jiems kliudė srauni upė, o tilto per ją nebuvo. Parėję namo, jie pasakė savo tėvams apie sutiktą meilę, paprašė, kad padėtų susitikti, tik nesulaukė iš tėvų pritarimo. Kadangi tie kaimai nesutarė, vaikinai ir merginos tėvai iš karto supyko ant savo įsimylėjusių vaikų ir ne tik kad nepritarė jų meilei, bet dargi uždraudė eiti prie upės.

Bet jaunuoliai nepaisė tėvų rūstybės, jie kiekvieną vakarą ėjo prie upės, kad tik pamatytų vienas kitą. Negalėdami susitikti, pasikalbėti, jie labai liūdėjo, vis dūšaudavo dėl nelaimingos savo meilės. Ir neiškentę ilgesio, jie nusprendė plaukti vienas pas kitą, kad ir kas benutiktų. Abu jaunuoliai plaukė vienas pas kitą, nuplaukė iki pusės upės, susitiko, apsikabino, o srovė čiupo ir nunešė juos kartu. Kaimų žmonės matė jaunuolius ir matė juos paskutinį kartą. Kas su jais atsitiko, jau dabar niekas nebeapasakys. Upės srovė juos nešė kaip kokias skiedras.

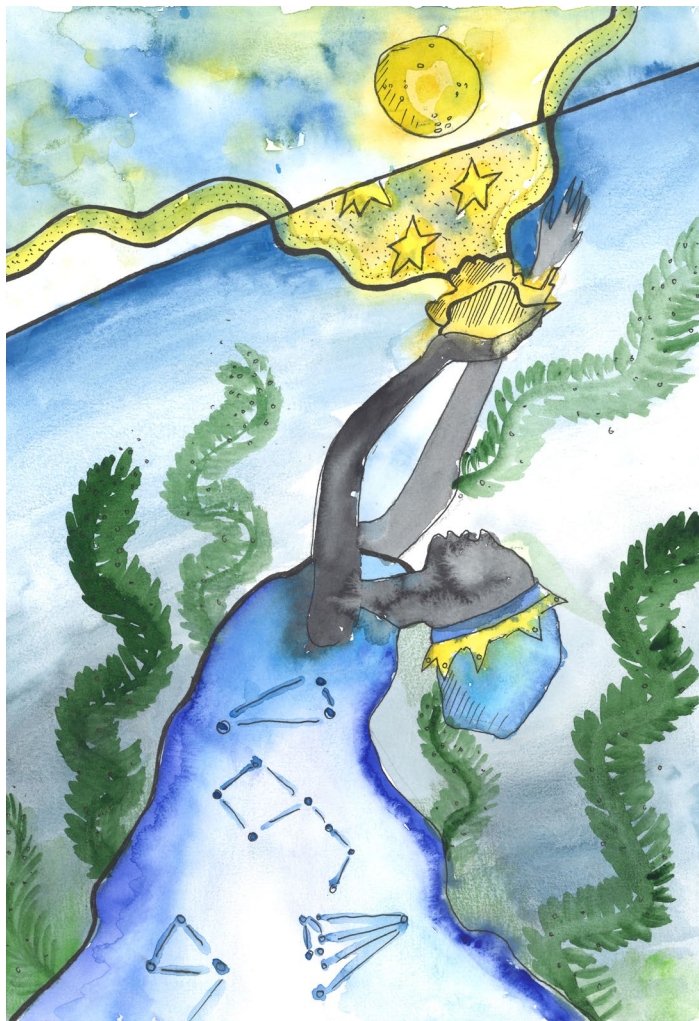
Po kiek laiko kaimų žmonės pastatė tiltą per upę. Reikia pasakyti, kad, kai jaunuolius išsiplukdė upė, ji gerokai susiaurėjo, krantai priartėjo vienas prie kito. Dėl dingusių jaunuolių kaimų gyventojai nusprendė nebesipykti. Tiltas stovi toje vietoje, iš kur jaunuoliai žiūrėdavo vienas į kitą, o paskui pradėjo bristi vienas pas kitą. Žmonės tiltą pavadino Atodūsių tiltu, nes jaunuolių meilė buvo skausminga ir kiekvienas, prisiminęs šią istoriją, vis atsidusdavo.

AKMENYTĖS ŠALTINIO ISTORIJA

Kupiškis – labai gražus miestas, o jo gamtos paminklus gaubia įdomios istorijos ir pasakojimai. Vieną tokių ir aš jums papasakosiu apie Akmenytės šaltinį, srūvantį kairiuoju Lėvens krantu.

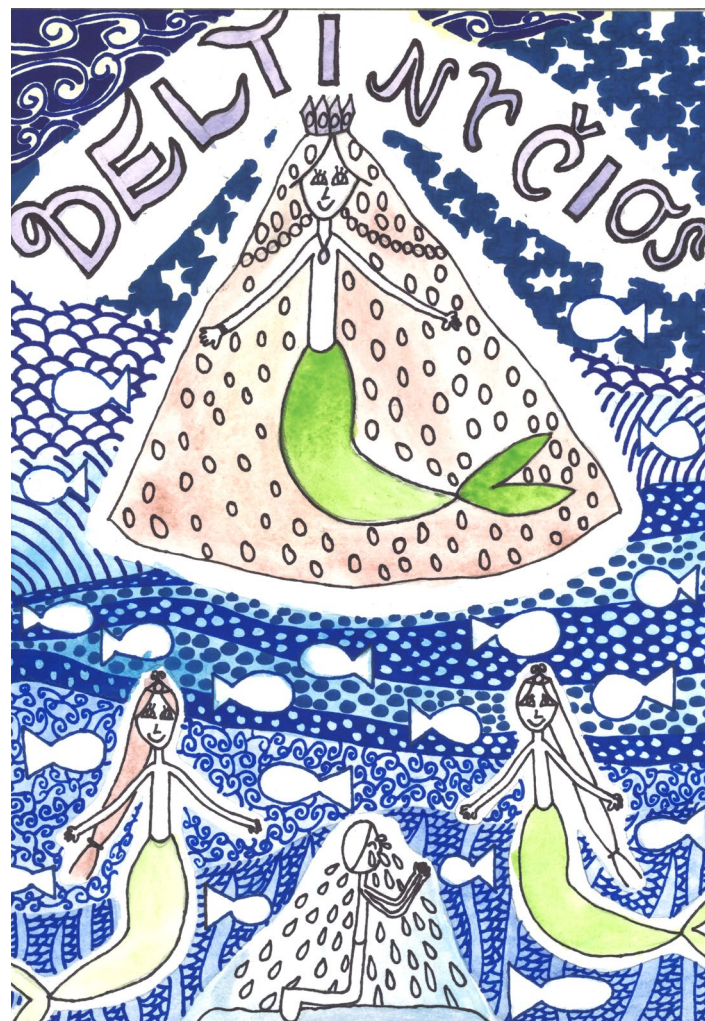
Gyveno Kupišky vėžlytė, vardu Akmenytė. Ji buvo labai drąši ir šneki mergaitė, tačiau vos tik Akmenytė prie ko nors priropodavo, tuoj visus išgąsdindavo savo kalbomis, žodžiais, kurie nepaliamajam virsdavo jai iš burnos. Ir vieną dieną ji pagalvojo: „Nusibodo man taip gyventi, nebenoriu savo kalbomis trukdyti“. Kaip tarė, taip padarė. Atsiskyrė vėžlytė nuo visų, tačiau iš vienišumo ir liūdesio įlindo į savo kiautą ir niekad nebeišlindo.

Taigi taip Akmenytės šaltinis ir atsirado. Vėžliukės kiautas nuo senumo sukietėjo ir suskilo į daug dalių, kurie po daug metų akmenimis paviduro. O Akmenytės nepaliamajam kalbą dar ir dabar šaltinio vanduo primena.

KAS SLEPIASI KUPIŠKIO PILIAKALNYJE?

Kartą seniai seniai, kai dar Lietuvoje kariavo riteriai, kai dar vietoje Kupiškio marių buvo tamsus, neįeinamas laumių miškas, kurį kirto siaurutė Lėvens juosta, kai dar Paketurių kalne būdavo atliekami senoviniai magiški ritualai, kai dar Kupiškio miestelyje gyveno trys šimtai šešiasdešimt penki žmonės, ant Kupiškio piliakalnio stovėjo didingas dvaras, kur gyveno ypatingo grožio karalaitė. Karalaitė buvo raudonplaukė, todėl visi miestelio gyventojai manė, jog ji yra ragana. Tokia mintis ne vienam kupiškėnui kilo, kuomet daug naujagimių dingdavo iš tėvų namų, todėl visi ją, karalaitę, kaltino. Tačiau raudonplaukė gražuolė slėpė kitokią, nė kiek ne menkesnę paslaptį.

Vieną pavasario pilnaties naktį, kai mėnulis buvo toks ryškus, jog atrodė, kad diena, karalaitė sėdėjo savo menėje ant palangės ir, šukuodama savo raudonią spindinčius plaukus, negarsiai dainavo. Dainuodama žiūrėjo pro menės langą į Paketurių pusę. Ji mėgdavo naktimis žiūrėti ir į žvaigždes, tačiau šį kartą jos akį patraukė keisti įvykiai ant Paketurių kalno. Mergaitė įdėmiai stebėjo tolumoje dunksantį kaimelį ir matė judančias, šokinėjančias ryškias ugnies šviesas. Karalaitės tėvai yra kartą sakę, kad ten vyksta laumių ritualai. Mergaitė buvo itin smalsi, ne tik smalsi, bet ir drąsi, tad išėjo į kiemą, paprašė arklininko, kad pabalnotų jos bėrį, ir, kai jaunas arklininkas atvedė

nenustygstantį žirgą, karalaitė šoko ant jo ir pasileido į šviesų pusę. Nujojusi pamatė dvylika senųjų laumių, kurios gyveno tamsiajame miške. Laumės sukosi ratu su deglais rankose, rėkavo įvairius užkeikimus, giedojo sutartines. Seniausia laumė pajuto raudonkasę, besislapstančią už medžio, ir sučiupo nė nemirktelėjusi. Piktosios tamsiojo miško laumės mergaitę užkeikė baisiais kerais. O burtas buvo toks: karalaitė raudonplaukė bus gyva tols, kol Kupiškio miestelyje nebus daugiau negu trys šimtai šešiasdešimt šeši žmonės, jeigu gyventojų bus daugiau – Kupiškio dvaras prasmegs skradžiai žemę. Karalaitė labai išsigando, o laumės, kvatodamos ir spiegdamos, pakūrė tokį laužą, kad liepsnos dangų siekė. Į laužo vidurį seniausia laumė mestelėjo šikšnosparnių sparnų plėvelių, sumaišytų su kadagių uogomis, aplink pasklido keistas kvapas, kurio apsvaiginta raudonplaukė užmigo po medžiu. Kai karalaitė nubudo, pamatė, kad jos mylimiausias žirgas dingęs. Mergaitė skubėjo namo pėsčia. Ji taip skubėjo ir taip pavargo, kad net jos variu spindintys plaukai prarado spindesį.

Sugrįžusi namo nubėgo pasakyti savo tėvams, kas atsitiko Paketurių kalne.

Tėvai labai išsigando ir neleisdavo jai susitikti su draugėmis, nebesiveždavo į puotas. Karalaitė tapo atsiskyrėle. Tarnaitė raudonkasei visada pranešdavo, kas vyksta miestelyje, tačiau kuo toliau, tuo labiau raudonkasė nebenorėjo jos klausytis, nes kas dieną

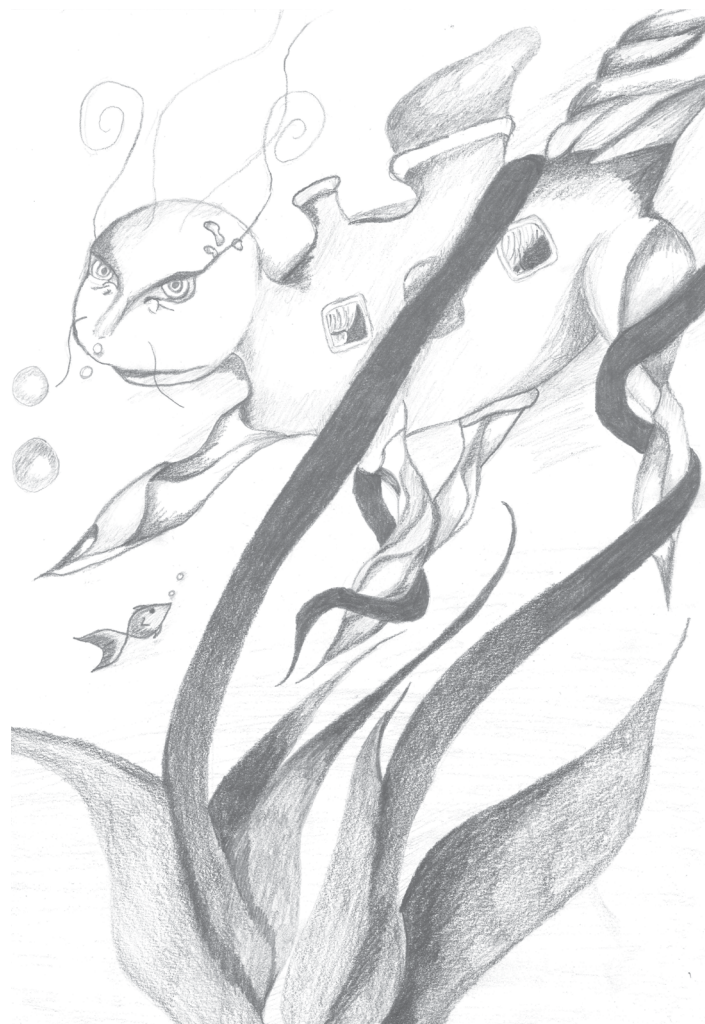
iš tarnaitės išgirdavo bausių dalykų. Raudonkasė žinojo, kad visas miestelis ją laiko ragana, kad miestelyje dingsta kūdikiai. Jos tėvai ją labai mylėjo, tad jie visokiais būdais grobė gyventojų naujagimius. Raudonkasė suprato tėvų situaciją, ji būtų dariusi lygiai tą patį, ką ir jos tėvai. Dėl savo vaiko gyvybės ji būtų ryžusis viskam. Neiškentusi apkalbų ir sielvarto, mergina paspruko iš tėvų dvaro, palikusi menėje ant stalo raštelį.

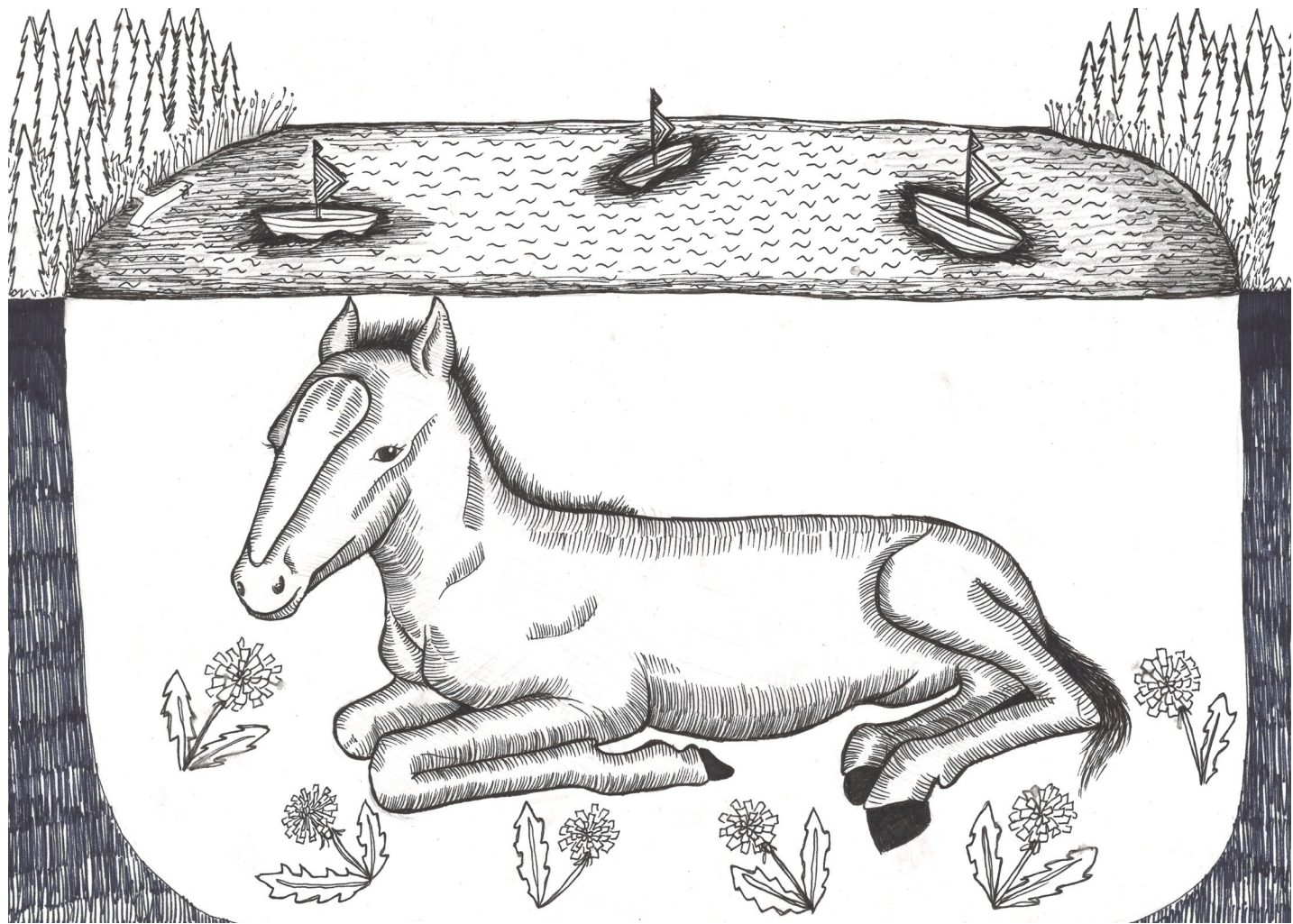
Miestelyje mergina turėjo vieną gerą draugę, vaikystėje jos abi žaisdavo su lėlėmis, svajodavo, kaip išteka už kilmingų princų. Kai raudonkasė nusigavo iki savo draugės, ši su baime atidarė duris, pažiūrėjo, ar jų niekas nemato, ir pakvietė į vidų. Nors jos nebuvo susitikusios daug metų, draugė buvo lygiai tokia pat graži kaip ir anksčiau. Jos gėrė žolelių arbatą su sausainiais, plepėjo, kai pro duris įėjo vyriškis. Tas vyriškis, kaip sakė draugė, buvo jos vyras ir šių namų šeimininkas. Tačiau raudonplaukė greitai suprato, kad ji jam nepatinka. Vyriškis galvos kryptelėjimu pasikvietė žmoną į kambarėlį ir šnabždėdamiesi šnekėjosi. Karalaitėi buvo aišku, kad kalba apie ją. Vyriškis greitai išėjo iš namų, o kai ji gėrė paskutinį arbatos gurkšnį, vyriškis grįžo ne vienas. Jis parėjo su kitais dviem kaimo žmonėmis ir jie raudonplaukę suėmė ir įkalino rūsyje. Karalaitė sėdėjo šaltame rūsyje gal dvi savaites. Ji visą tą laiką buvo be maisto. Ji žinojo, kad tėvai ieškos, ir kad draugės namų neaplenks, nes prieš išeidama ji padėjo raštelį ant stalo. Pasigirdo, kaip kažkas bildeno

į duris. Raudonkasė išgirdo karalienės motinos balsą ir ėmė šaukti. Šaukė labai garsiai, tad ją turėjo surasti. Durys atidarė ir tėvai ją išgelbėjo. Kartu su tėvais karalaitė grįžo namo. Kai nusiprausė, pavalgė, mergina nuėjo į savo menę, atsisėdo ant palangės ir žiūrėjo į tamsųjį mišką. Paskui pradėjo dainuoti ir dainavo taip garsiai, kad visas miestelis ją girdėjo. Jos daina šį kartą buvo apie tamsiojo miško raganų kerus. Visas miestelis stovėjo netoli dvaro ir klausėsi užburiančio karalaitės balso. Staiga visi gyventojai pamatė, kaip lėtai smenga į piliakalnį Kupiškio dvaras su karalaitė ir jos tėvais.

Ėjo metai. Gyventojai užtvenkė upę, tekėjusią per tamsųjį mišką. Susidarė gražios Kupiškio marios, o piktosios laumės liko dugne kartu su mišku ir savo blogybėmis. Gyventojai sako, jog per pilnatį vaikštinėjant netoli piliakalnio, galima išgirsti dainuojančią karalaitę. Jos dainavimą galima išgirsti ir šiandien, tik reikia didelės sėkmės.

KUPIŠKIO MARIOS

Nuo senų laikų Kupiškio miestelis garsėjo savo įspūdingais saulėlydžiais. Žmonės iš lūpų į lūpas perduodavo šią žinią – garsas apie nuostabius Kupiškio saulėlydžius sklido toli toli.

Iš įvairių pasaulio kampelių žmonės plūsdavo grožėtis šiuo kerinčiu vaizdu. Fotoaparatai ir išmaniųjų telefonų blykstės nepaliaujamai nušviesdavo Lėvens pakrantes. Saulė čia leisdavosi išties kitaip, nei visur. Pasipuošusi sodria raudona skara, apsupta skaisčiai geltonų šilkinųjų debesų, saulė neskubėdama keliaudavo už senų medžių viršūnių. Įamžinę šį romantišką vaizdą, žmonės skubėdavo nuotraukomis pasidalinti „Facebook“ tinkle. Visi aikčiodavo grožėdamiesi vaizdais, o „like“ po nuotraukomis tik daugėdavo ir daugėdavo.

Kartą į Kupiškį atvyko mergina. Ji, susižavėjusi kraštovaizdžiu, pasiėlgė, kaip dauguma – savo išmaniojo telefono dėka pasidalino nuotrauka socialiniame tinkle. Mergina vis žiūrėdama į tą patį saulėlydį, laukė „like“. Tačiau nesulaukė. Būtent jos nuotrauka „Facebook“ vartotojams pasirodė nuobodoka, gal blankoka. O mergina jau buvo pradėjusi svajoti apie išgarsėjimą... Ir še tau! Gražuolė pradėjo graudžiai verkti. Verkė ilgai. Verkė dieną, verkė dvi dienas. „Like“ pamažu vis daugėjo, kol pasiekė šimtą. Tik tada ji nustojo verkti, supratusi, kad tai – nebloga pradžia išgarsėjimo link. Apsidžiaugusi mergina išvyko namo.

Šio liūdno, bet laimingai pasibaigusio nutikimo dėka atsirado dar vienas nuostabus gamtos kūrinys romantikams bei „Facebook“ vartotojams. Iš merginos ašarų susiformavo Kupiškio marios.

YPATINGAS KIAUŠINIS

Ar žinote, kur yra Kupiškio marios? O jos ten ne visada buvo.

Taigi, dauguma senų istorijų prasideda žodžiais „seniai, seniai“, bet šioji istorija įvyko labai labai seniai. Netoli dabartinio Kupiškio miestelio buvo ypatinga gyvenvietė. Ši gyvenvietė turėjo ypatingą užduotį – saugoti drakono kiaušinį. Niekas nežinojo, kada ir kodėl drakonas paliko tą kiaušinį, bet sklido kalbos ir įvairiausios legendos, kad jei kas nors palies tą kiaušinį, prasidės pasaulio pabaiga. Todėl tą kiaušinį buvo uždrausta liesti.

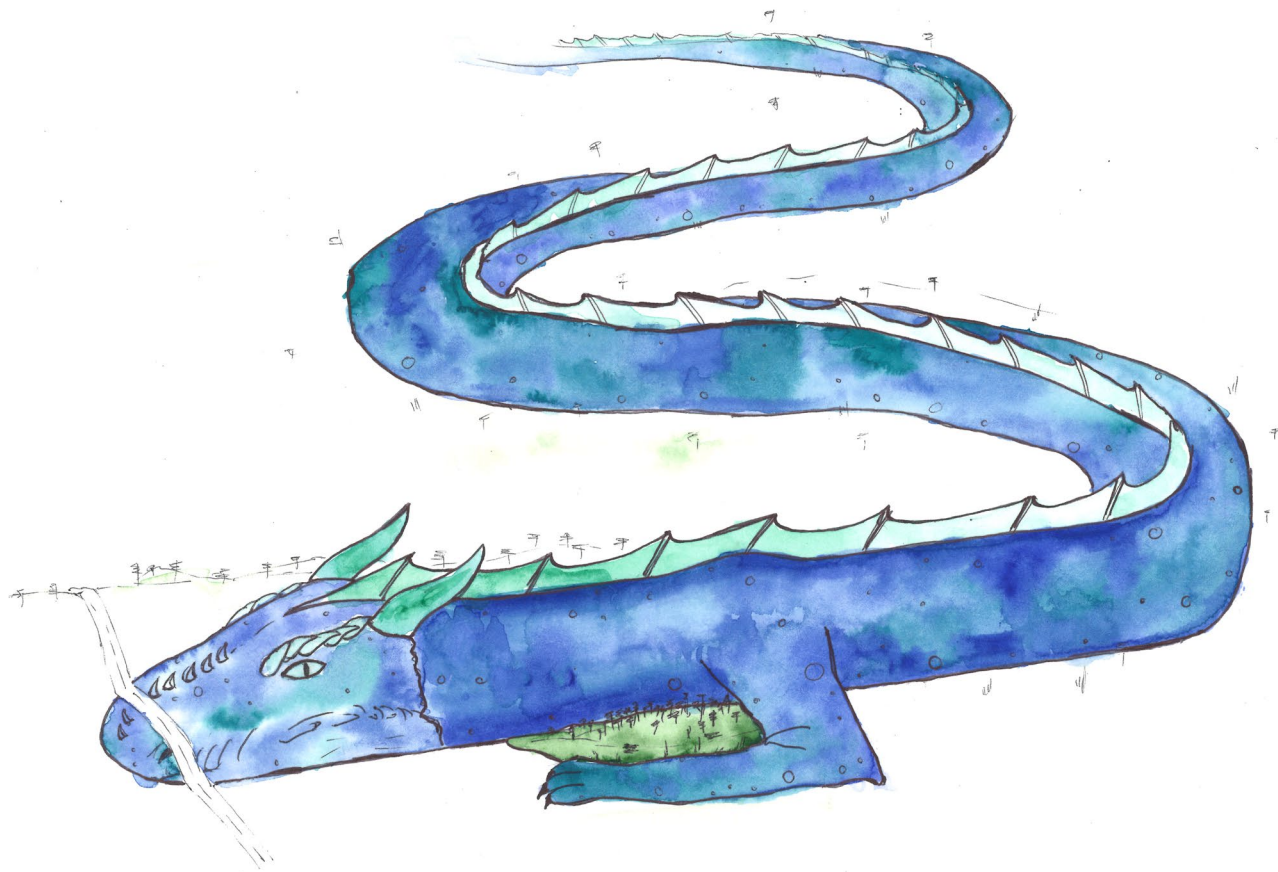
Kiaušinis, penkis kartus didesnis už paprastą stručio kiaušinį, gulėjo jo dydžiui tinkamame netikrame lizde, kurį nežinia kas sukrovė. Gyvenvietė buvo įsikūrusi aplink kiaušinį centre. Keisdavosi prižiūrėjimo pamainos. Sargybiniai budėdavo kiaušį naktį, susikrovę laužą, kad galėtų tamsoje matyti.

Bėgo metai, drakono kiaušinio niekas niekada ir nepalietė. Žmonės pamiršo drakono kiaušinio legendą ir pamažu ėmė keltis gyventi iš vienos vietos į kitą. Kiaušinis jau seniai nebebuvo saugomas.

Kartą grupelė vaikų, atradę tą seną apleistą gyvenvietę, ėmė ją apžiūrinėti. Jie priėjo senosios gyvenvietės centrą. Kiaušinis buvo apaugęs samanomis ir jau nebebuvo panašus į kiaušinį, jau veikiau panašesnis į akmenį. Vienas vaikas pamatęs

„akmenį“ panoro ant jo užlipti. Vaikas užlipo ant „akmens“ ir kiaušinis persiskėlė pusiau. Berniukas išsigandęs nušoko nuo kiaušinio. Vaikai nubėgo gerą atstumą nuo jo ir atsisukę žiūrėjo, kaip iš perskilusio kiaušinio nesustodamas pradėjo greitai tekėti vanduo. Matydami, kad vanduo nesustoja bėgti, vaikai išsigando ir bėgo kuo toliau nuo tos vietos.

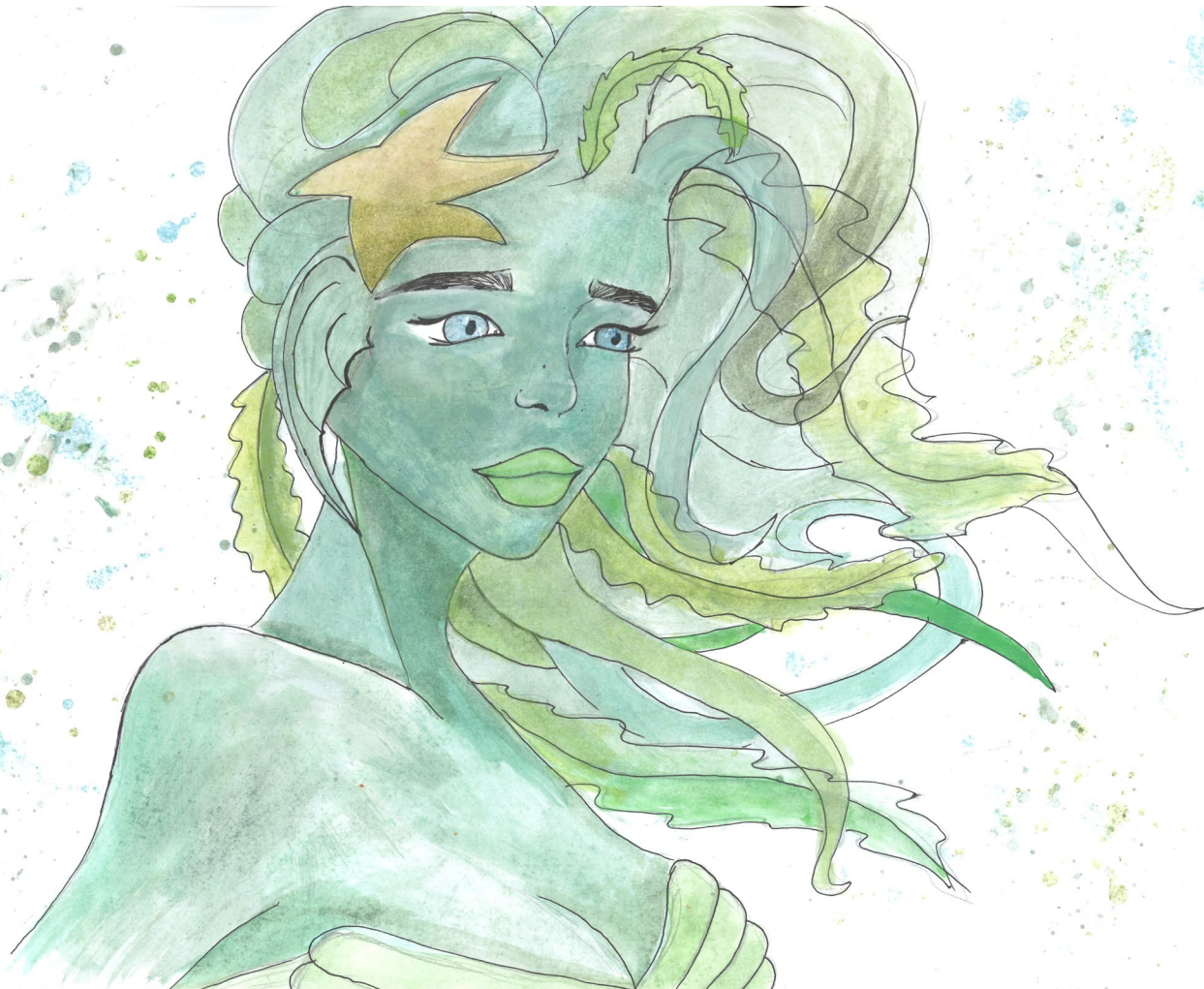
Vanduo susiliejo su šalia tekančiu upeliu ir užtvindė buvusią gyvenvietę ir laukus. Nors ir ne pasaulio pabaiga, bet vis tiek šis tas neįprasto įvyko. Susidarė užtvanka, kurią mes dabar vadiname Kupiškio mariomis.

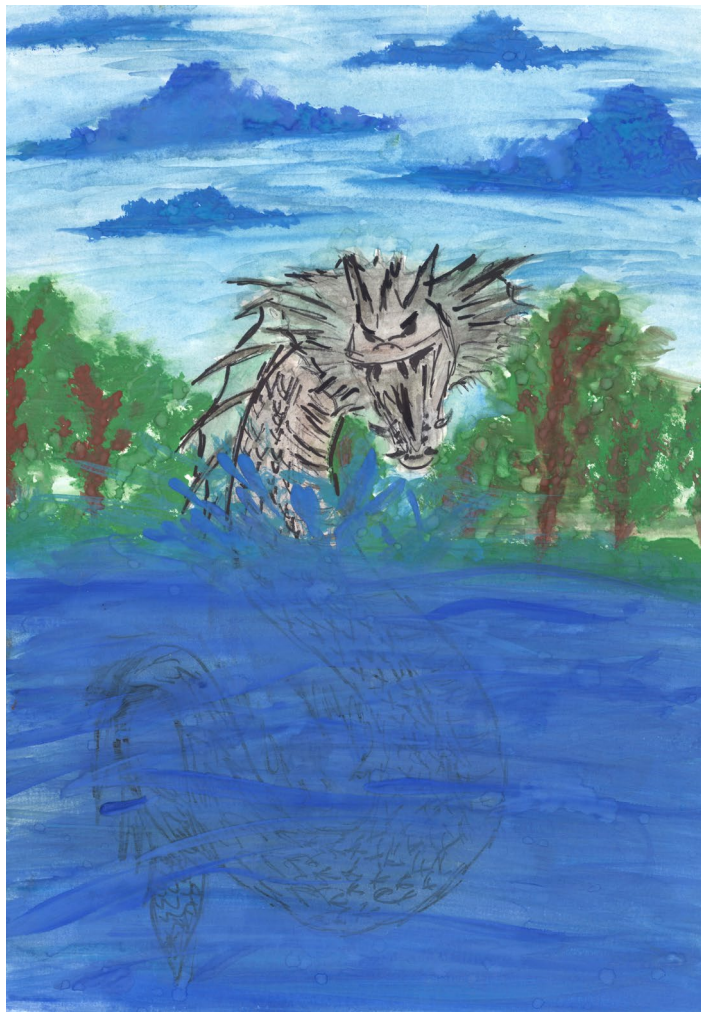

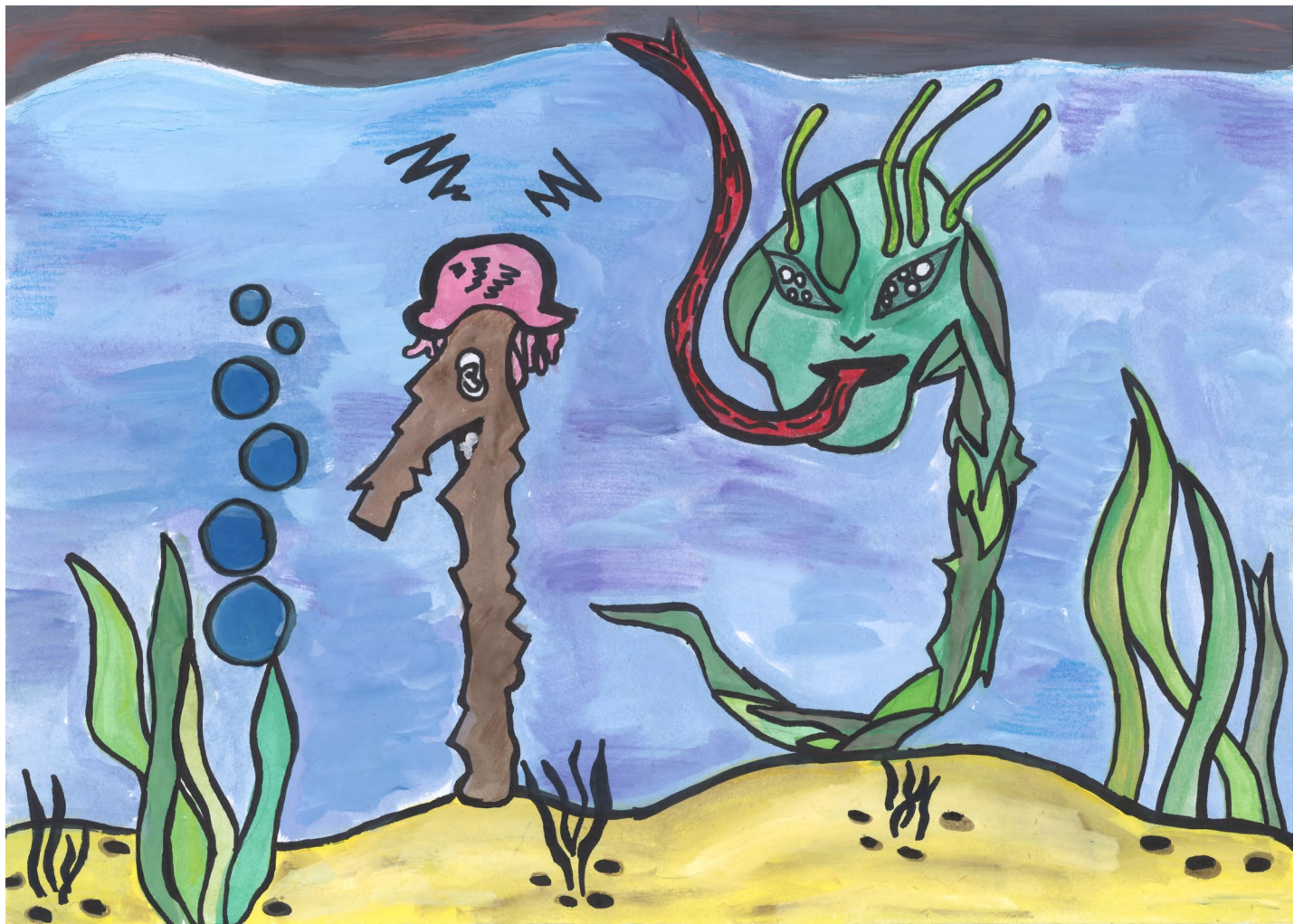

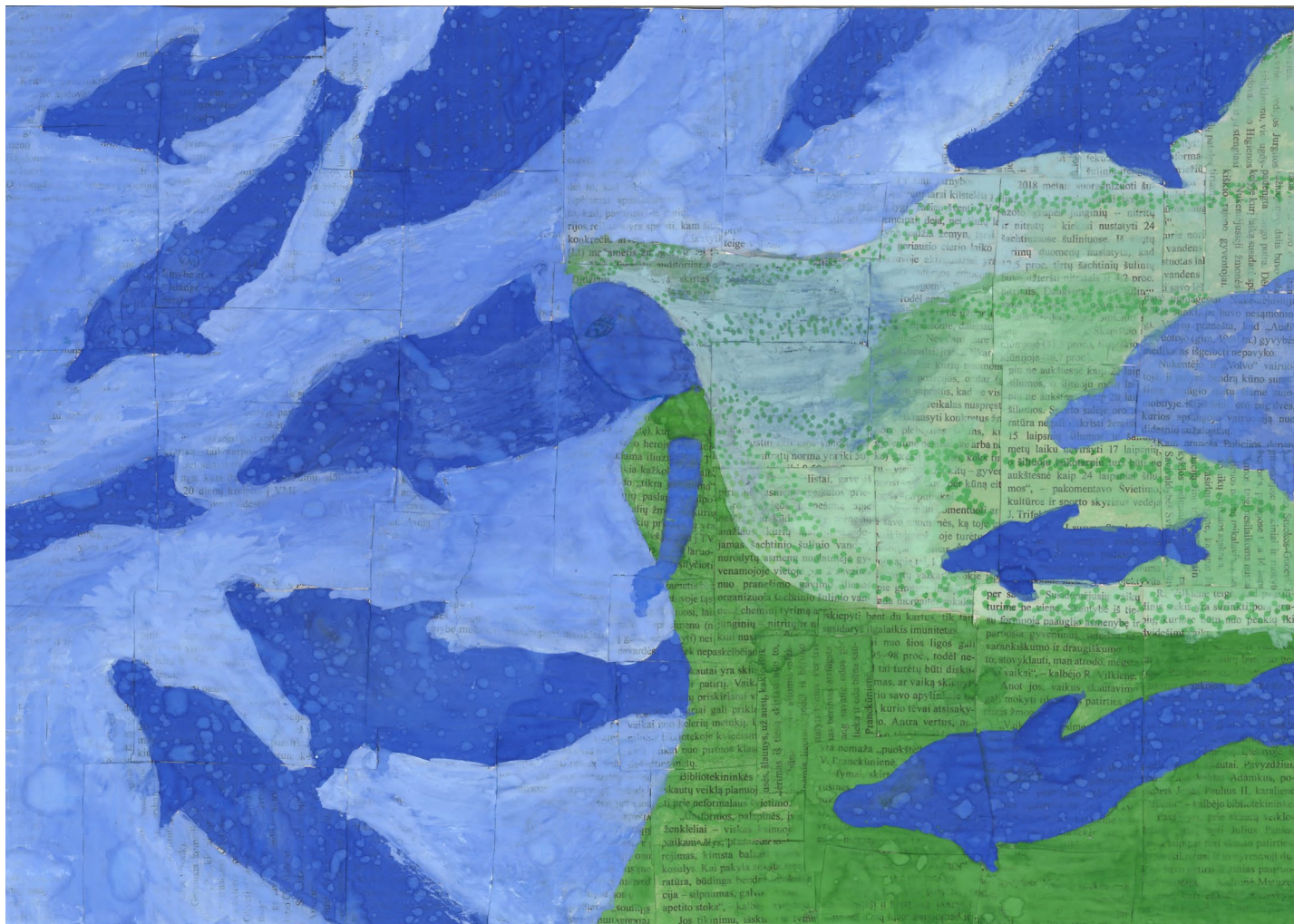

III } MARIOS ŠIAPUS IR ANAPUS

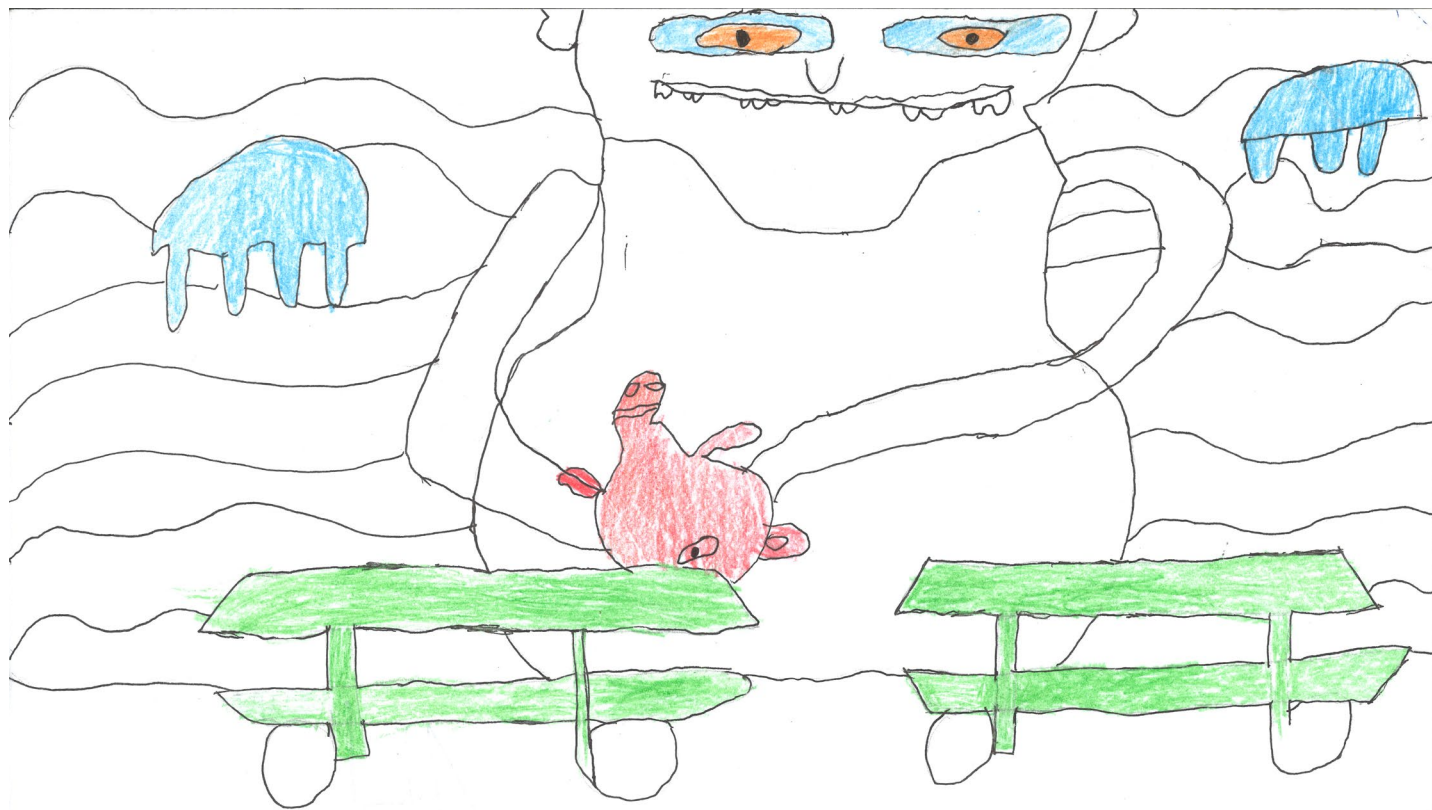

PROJEKTO DALYVIAI

LAURYNOS STUOKOS - GUCEVIČIAUS GIMNAZIJA:

Lukas Dyra, Gintarė Marmokaitė, Rugilė Žalkauskaitė, Gabija Naikauskaitė, Jogilė Einorytė, Rūta Vizbaraitė, Rosita Arlauskaitė, Greta Baronaitė, Gaudrė Siriūtė, Viktorija Vilimaitė, Viktorija Vizbaraitė, Ernesta Knizikevičiūtė, Saulė Juškevičiūtė, Karolina Montvydaitė, Augustina Zabukaitė, Jokūbas Stukas, Rokas Krasauskas, Gabrielė Bugaitė, Gabrielė Budrytė, Monika Gabriūnaitė, Rasa Ragauskaitė, Rugilė Sirvydytė, Ūla Vapšytė, Rugilė Naikauskaitė, Toma Šaučiunaitė, Ilona Klypaitė, Austėja Mikalauskaitė, Meda Žebrauskaitė, Eitarė Laužikaitė, Gabrielė Uldukytė, Milda Jankauskaitė, Arūnė Sabaliauskaitė, Monika Andrulytė, Raminta Rasimavičiūtė, Augustė Skačelytė, Domantas Gaška, Šarūnė Pečiukėnaitė, Vilija Jackevičiūtė

KUPIŠKIO POVILO MATULIONIO PROGIMNAZIJA:

Miglė Marmokaitė, Jovilė Rušenaitė, Emilis Kairys, Viltė Pukėnaitė, Sofija Murnikovaitė, Justina Mikėnaitė, Nojus Gabriūnas, Luka Alešiūnaitė, Agnė Jasinskaitė, Vakarė Žalnieriūnaitė, Elinga Belovaitė, Viltė Rudzinskaitė, Kamilė Kaminskaitė, Miglė Tamošiūnaitė, Smiltė Bukauskaitė, Milana Varnauskaitė, Rebeka Jaskauskaitė, Urtė Zabarskaitė, Karina Valmaitė, Eglė Kuzmaitė, Povilas Uckus,

ŠIMONIŲ PAGRINDINĖ MOKYKLA:

Augustė Žalkauskaitė, Kristina Naciūtė, Saulė Kriščiūnaitė, Kamilė Klimavičiūtė, Domas Zalumskis, Aida Černiūtė, Miglė Buzaitė, Kornelija Gedvilaitė, Vilma Remeikytė, Justina Žalkauskaitė, Ugnė Rudžionytė, Linas Kiznis

SKAPIŠKIO PAGRINDINĖ MOKYKLA:

Luka Lipkytė, Evelina Žiaugrytė, Deimantė Rudokaitė, Greta Tijušaitė, Agnė Matusevičiūtė, Dominyka Šybaitė, Eglė Jasiūnaitė, Gabrielė Dilytė, Luka Janulionytė, Gabrielė Ščerbakovaitė

SALAMIESČIO PAGRINDINĖ MOKYKLA:

Evelina Dragūnaitė, Donata Šidlauskaitė, Karolina Kuodytė, Irūna Vanckevičiūtė, Dina Vanckevičiūtė, Neilas Balčiūnas, Miglė Verseckaitė

SALAMIESČIO PAGRINDINĖS MOKYKLOS SKYRIUS ANTAŠAVOS MDC:

Marina Juškėnaitė, Viktorija Pranckevičiūtė, Kristina Keraitytė, Karina Keraitytė, Jokūbas Drūžas, Skaistė Valiukaitė, Vismantė Repšytė, Kamilė Jasiūnaitė

NORIŪNŲ JONO ČERNIAUS PAGRINDINĖ MOKYKLA:

Miglė Petronytė, Rimantė Tupolskytė, Fausta Prokofjevaitė, Arina Prokofjevaitė, Andrėja Užer, Ignas Valiukas, Paulius Meškauskas, Ernestas Chmeliauskas

ALIZAVOS PAGRINDINĖ MOKYKLA:

Evelina Čereškevičiūtė, Rimgailė Mergiūnaitė, Gabija Morozova, Orianta Šližytė, Adelė Baronaitė, Rasa Djačenko, Samanta Šešeikaitė, Elada Paslauskaitė, Milda Balnevičiūtė, Rusnė Baliūnaitė

MENO MOKYKLOS MOKINIAI:

Orianta Aleknaitė, Austėja Kaminskaitė, Kamilė Paspirgėlytė, Adrija Petkūnaitė, Meda Rožėnaitė, Milena Vičėnaitė, Akvilė Vyšniauskaitė, Jurinta Žėimantaitė, Nojus Pajarskas, Justina Šližauskaitė, Atėnė Kiaulėnaitė, Vytė Sabaliauskaitė, Eva Misiūnaitė, Vilija Žiūkaitė, Vakarė Lekerauskaitė, Fausta Čėrniūtė, Aistė Totorytė, Margarita Mažylytė, Emilija Arlauskaitė, Guostė Vaičiūnaitė, Urtė Kalamažnikaitė

